

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

A.O. „Europa TIME”

**SOLUȚII LEGALE PENTRU FEMEI ȘI COPII
DIN PĂTURI SOCIAL-VULNERABILE**

Autor: Nadejda Macari

Avocat, Asociația Obștească „Europa TIME”

Cunoaște-ți drepturile!

Ianuarie 2009

PREFAȚĂ

Prezenta broșură este un ghid pentru angajații organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, menit să faciliteze acordarea asistenței beneficiarilor organizațiilor neguvernamentale – femei și copii, prin enunțarea și explicarea drepturilor și procedurilor de urmat pentru exercitarea acestor drepturi.

Această broșură apare în cadrul proiectului “Avocatele întru susținerea Organizațiilor Neguvernamentale pentru Femei”, proiect demarat cu suportul financiar al Asociației Avocaților Americani/ Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA/ROLI) din Moldova, prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). În cadrul acestui proiect, Asociația Obștească “Europa TIME”, prin Asociația Femeilor Avocate, creată în cadrul ei, acordă asistență juridică gratuită instituțională la cincisprezece organizații neguvernamentale de femei din sudul și centrul Moldovei, în vederea consolidării capacității instituționale ale acestor organizații, avînd ca rezultat acordarea unor servicii mai operative și eficiente beneficiarilor direcți ai acestor organizații.

În baza aceluiași proiect, Asociația Obștească “Europa TIME” acordă asistență juridică gratuită și beneficiarilor acestor cincisprezece organizații prin consiliere juridică, suport în elaborarea actelor procedurale, reprezentare în instanțele de judecată și în fața altor instanțe și autorități relevante competente.

Utilitatea acestei broșuri constă în faptul că aceasta poate fi ușor utilizată de persoane care nu au pregătire juridică în vederea acordării unei asistențe juridice inițiale femeilor și copiilor lor, care fac parte din pături social-vulnerabile.

Informarea populației din Republica Moldova cu privire la drepturile lor și mai cu seamă, în acest caz, a drepturilor femeilor din pături social-vulnerabile, este una de o importanță majoră, dat fiind faptul că anume necunoașterea drepturilor de către femei duce la soluționarea injustă a cauzelor judiciare și extra judiciare, ceea ce are un impact negativ direct asupra statutului social, familial, profesional și economic al femeii în Republica Moldova, precum și asupra copiilor acestora.

Avocat Nadejda Macari

Avocat, Asociația Obștească “Europa TIME”

CUPRINS

1. Capacitatea de exercițiu – aptitudinea de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații: pag. 6-9

- a) Noțiunea de capacitate de exercițiu
- b) Capacitatea de exercițiu a minorului
- c) Procedura de declarare a capacității de exercițiu a minorului (emanciparea) prin hotărîre judecătorească
- d) Declararea incapacității unei persoane
- e) Limitarea în capacitate de exercițiu a unei persoane
- f) Procedura judiciară de limitare a capacității de exercițiu sau de declarare a incapacității

2. Domiciliul și reședința persoanei: pag. 9

- a) Noțiune de domiciliu și reședință a persoanei
- b) Domiciliul minorului
- c) Domiciliul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu

3. Tutela și curatela: pag. 9-11

- a) Noțiune de tutelă și curatelă
- b) Autoritățile tutelare
- c) Instituirea tutelei și curatelei
- d) Drepturile și obligațiile tutorelui și curatorului
- e) Încetarea tutelei și curatelei

4. Drepturile copilului: pag. 11-12

- a) Dreptul la muncă al copilului
- b) Drepturi familiale
- c) Ocrotirea drepturilor copilului în cazul tragerii la răspundere a acestuia
- d) Ocrotirea drepturilor copilului în instituțiile educative speciale
- e) Răspunderea pentru cauzarea de daune de către un minor

5. Declararea persoanei dispărută fără veste: pag. 13

6. Declararea persoanei decedată: pag. 13

7. Procedura de declarare a persoanei dispărută fără urmă sau decedată prin hotărîre judecătorească: pag. 14

8. Procedura judiciară de încuviințare a spitalizării forțate și tratamentului forțat: pag. 14-15

9. Proceduri în cazurile de tulburări psihice: pag. 15-18

- a) Noțiunea termenului “tulburări psihice”
- b) Liberul consimțământ la solicitarea asistenței psihiatrice
- c) Examenul psihiatric
- d) Examenul psihiatric poate fi efectuat fără consimțământul persoanei sau al reprezentantului ei legal
- e) Temeiurile pentru spitalizare fără liberul consimțământ
- f) Adresarea în instanța judecătorească în cazul spitalizării fără liberul consimțământ
- g) Procedura judiciară de încuviințare a examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie
- h) Cuprinsul cererii
- i) Desemnarea din oficiu a avocatului reprezentant
- j) Externarea înainte de termen. Prelungirea spitalizării

10. Dreptul la pensii: pag. 18-25

- a) Pensiile de asigurări sociale de stat:
 - pensia pentru limită de vîrstă
 - pensia de invaliditate
 - pensia de urmaș

- b) Pensiile de întreținere:
 - obligația părinților de a-și întreține copiii
 - dreptul copiilor majori inapți de muncă la pensie de întreținere
 - obligația copiilor majori de a-și întreține părinții
 - obligația soților de a se întreține reciproc
 - dreptul fostului soț la întreținere după divorț
 - obligația de întreținere dintre frați și surori
 - obligația bunicilor de a-și întreține nepoții
 - obligația nepoților de a-și întreține bunicii
 - obligația copiilor vitregi de a-și întreține părinții vitregi
 - obligația copiilor de a-și întreține educatorii
 - contractul privind plata pensiei de întreținere
 - încasarea pensiei de întreținere în baza hotărîrii instanței judecătorești
 - determinarea restanței la pensia de întreținere

11. Inițierea unei acțiuni civile în instanța de judecată: pag. 25-27

- a) Noțiune de acțiune civilă
- b) Cuprinsul cererii de chemare în judecată

- c) Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată
- d) Primirea cererii de chemare în judecată
- e) Probele/Dovezile

12. Procedura de divorț: pag. 27-28

- a) Desfacerea căsătoriei la oficiul de stare civilă
- b) Desfacerea căsătoriei de către instanța judecătorească

13. Dreptul de proprietate și procedura de partaj a bunurilor comune ale soților: pag. 28-30

- a) Proprietatea comună (în devălmășie) a soților
- b) Proprietatea personală a fiecăruia dintre soți
- c) Determinarea părților din proprietatea comună a soților în caz de împărțire a bunurilor
- d) Contractul matrimonial (prenupțial)

14. Procedura de decădere din drepturile părintești: pag. 31-32

15. Inițierea unei proceduri penale/contravenționale împotriva agresorului: pag. 32-34

16. Măsurile de protecție în cazuri de violență în familie: pag.34-36

- a) Noțiune de violență în familie
- b) Ajutorul medical
- c) Subiecții violenței în familie
- d) Ordonanța de protecție-măsură de protecție stabilită de lege
- e) Termenul de aplicare a măsurilor de protecție

17. Modele de cereri de chemare în judecată: pag. 36-44

- a) Cerere de desfacere a căsătoriei, stabilire a domiciliului copilului, partaj, stabilire a pensiei de întreținere pentru copilul minor, revenire la numele avut anterior căsătoriei
- b) Cerere de chemare în judecată pentru stabilirea pensiei de întreținere pentru copilul minor
- c) Cerere de chemare în judecată pentru decăderea din drepturile părintești
- d) Cerere de chemare în judecată pentru partajarea averii comune
- e) Cerere de eliberare a ordonanței de protecție

18. Instituții și organizații la care puteți apela: pag. 45-51

1. CAPACITATEA DE EXERCİȚIU – APTITUDINEA DE A DOBÎNDI DREPTURI ȘI DE A-ȘI ASUMA OBLIGAȚII

a) Noțiune de capacitate de exercițiu

Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa.

Capacitatea deplină de exercițiu începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani.

b) Capacitatea de exercițiu a minorului

Minorul dobândește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează capacitatea deplină de exercițiu a minorului. În cazul declarării nulității căsătoriei, instanța de judecată îl poate lipsi pe soțul minor de capacitatea deplină de exercițiu din momentul stabilit de ea.

Minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca având capacitate de exercițiu deplină dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu acordul părinților, adoptatorilor sau curatorului, practică activitate de întreprinzător. Atribuirea capacității depline de exercițiu unui minor (emancipare) se efectuează prin hotărâre a autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți, adoptatorilor sau curatorului, iar în lipsa unui astfel de acord, prin hotărâre judecătorească.

c) Procedura de declarare a capacității de exercițiu a minorului (emanciparea) prin hotărâre judecătorească

Minorul care a atins vârsta de 16 ani este în drept să adreseze în instanța judecătorească de la domiciliul său o cerere pentru a i se declara capacitate deplină de exercițiu

Instanța primește cererea în cazul în care lipsește acordul ambilor părinți, al adoptatorilor ori al curatorului sau în cazul refuzului organului de tutelă și curatelă de a declara capacitate deplină de exercițiu minorului.

Cererea se examinează în instanță judecătorească cu participarea obligatorie a petiționarului, a unuia sau a ambilor părinți, a adoptatorilor, a curatorului și a reprezentantului organului de tutelă și curatelă.

Instanța judecătorească, după ce examinează pricina în fond, emite o hotărâre prin care admite sau respinge cererea privind declararea capacității depline de exercițiu minorului.

În cazul în care cererea este admisă, minorul care a atins vârsta de 16 ani este declarat ca având capacitate deplină de exercițiu (emancipat) în momentul când hotărârea privind emanciparea rămâne irevocabilă.

Capacitatea de exercițiu a minorului care a împlinit vârsta de 14 ani

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părinților, adoptatorilor sau a curatorului, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu încuviințarea autorității tutelare.

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul fără consimțământul părinților, adoptatorilor sau al curatorului:

b) să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale apărute de lege;

- c) să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea;
- d) să încheie următoarele acte juridice: acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor; acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor; acte de conservare.

Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani poate deveni membru de cooperativă.

Capacitatea de exercițiu a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani

Toate actele juridice pentru și în numele minorului pînă la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinți, adoptatori sau tutore, în condițiile prevăzute de lege.

Minorul în vîrstă de la 7 la 14 ani este în drept să încheie **de sine stătător**:

- a) acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor;
- b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor;
- c) acte de conservare.

d) Declararea incapacității persoanei fizice

Persoana care în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) nu poate conștientiza sau dirija acțiunile sale poate fi declarată de către instanța de judecată ca incapabilă. Asupra ei se instituie tutela. **Actele juridice în numele persoanei fizice declarate incapabile se încheie de către tutore.**

Dacă temeiurile în care persoana fizică a fost declarată incapabilă au dispărut, instanța de judecată o declară ca fiind capabilă. În baza hotărîrii judecătorești, tutela asupra persoanei se anulează.

e) Limitarea persoanei fizice în capacitatea de exercițiu

Persoana care, în urma consumului abuziv de alcool sau consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope, înrăutățește starea materială a familiei sale poate fi limitată de către instanța de judecată în capacitatea de exercițiu. Asupra acestei persoane se instituie curatela.

Persoana indicată ca limitată în capacitate de exercițiu are dreptul să încheie acte juridice cu privire la dispunerea de patrimoniu, să primească și să dispună de salariu, de pensie sau de alte tipuri de venituri doar cu acordul curatorului.

Dacă au dispărut temeiurile în care persoana fizică a fost limitată în capacitatea de exercițiu, instanța de judecată anulează limitarea. În baza hotărîrii judecătorești, curatela asupra ei se anulează.

f) Procedura judiciară de limitare a capacității de exercițiu sau de declarare a incapacității

Procesul privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu din cauza consumului abuziv de alcool sau consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope, prin care fapt se agravează situația materială a familiei, poate fi pornit la cererea membrilor ei de familie, a procurorului sau a organului de tutelă și curatelă.

Procesul privind declararea incapacității persoanei din cauza unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) poate fi pornit la cererea membrilor ei de familie, a rudelor apropiate (părinți, copii, frați, surori, bunei), indiferent de faptul că domiciliază ori nu în comun cu aceasta, sau la solicitarea organului de tutelă și curatelă, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a procurorului.

Cererea de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu sau de declarare a incapacității ei se depune la instanța judecătorească de la domiciliul acesteia, iar dacă persoana este internată într-o instituție medicală de psihiatrie (psihoneurologie), la instanța de la locul de aflare a instituției.

Cuprinsul cererii:

În cererea de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu se vor expune circumstanțele care adeveresc că aceasta face abuz de băuturi alcoolice sau consumă droguri sau alte substanțe psihotrope, înrăutățind starea materială a familiei sale.

În cererea de declarare a incapacității persoanei se expun circumstanțele care adeveresc că aceasta suferă de o tulburare psihică în urma căreia nu poate conștientiza ori dirija acțiunile sale.

Desemnarea din oficiu a avocatului reprezentant:

Dacă, după pornirea procesului privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei, aceasta nu este asistată în judecată de avocat, pentru apărarea intereselor ei în proces judecătorul numește din oficiu un avocat, care va dispune de împuternicirile unui reprezentant legal.

Ordonarea expertizei de constatare a stării psihice:

În cazul în care există date suficiente prin care se constată tulburări psihice (persoana este retardată, a suferit traumatisme care ar provoca tulburări psihice, se află în evidență la medicul psihiatru, a urmat tratamente în spitalul de psihiatrie, în privința ei a fost pronunțată o sentință de absolvire de răspundere penală și de internare forțată în spitalul de psihiatrie, există alte date ce confirmă o conduită neadecvată), judecătorul, în pregătirea pricinii către dezbateri judiciare, ordonă efectuarea unei expertize psihiatrice.

Dacă persoana în a cărei privință este pornit un proces de declarare a incapacității de exercițiu se eschivează în mod vădit de la expertiză, instanța poate pronunța, în ședință de judecată, cu participarea medicului psihiatru, o încheiere privind trimiterea forțată a persoanei la expertiză psihiatrică.

Încheierea instanței privind trimiterea forțată la expertiză psihiatrică nu poate fi atacată cu recurs.

Examinarea în instanță a cererii de limitare a persoanei în capacitatea de exercițiu are loc în prezența acesteia dacă sănătatea îi permite, a petiționarului și a reprezentantului organului de tutelă și curatelă.

Examinarea cererii de declarare a incapacității de exercițiu a persoanei are loc cu participarea obligatorie a reprezentantului organului de tutelă și curatelă și a petiționarului.

Petiționarul este scutit de plata cheltuielilor aferente judecării pricinii privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei.

Dacă se constată că membrii ei de familie care au depus cerere de limitare a capacității de exercițiu sau de declarare a incapacității ei au acționat cu rea-credință, instanța îi va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată și la reparația prejudiciului cauzat astfel.

Hotărîrea judecătorească prin care persoana este limitată în capacitatea de exercițiu constituie un temei pentru ca organul de tutelă și curatelă să-i numească un curator. În hotărîre se vor menționa activitățile și actele juridice în a căror efectuare persoana este limitată în capacitatea de exercițiu. Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată incapabilă servește temei pentru ca organul de tutelă și curatelă să-i numească un tutore.

2. DOMICILIUL ȘI REȘEDIȚA PERSOANEI

a) Noțiune de domiciliu și reședință a persoanei

Domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are locuința statornică sau principală. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atîta timp cît nu și-a stabilit un altul. Reședința persoanei fizice este locul unde își are locuința temporară sau secundară.

b) Domiciliul minorului

c) Domiciliul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu

Domiciliul minorului în vîrstă de pînă la 14 ani este la părinții săi sau la acel părinte la care locuiește permanent. Domiciliul minorului dat în plasament de instanța de judecată unui terț rămîne la părinții săi. În cazul în care aceștia au domiciliu separat și nu se înțeleg la care dintre ei minorul va avea domiciliul, asupra acestuia decide instanța de judecată.

Instanța de judecată poate, în mod excepțional, avînd în vedere interesul suprem al minorului, să-i stabilească domiciliul la bunici sau la alte rude ori persoane de încredere, cu consimțămîntul acestora, ori la o instituție de ocrotire.

Domiciliul minorului, în cazul în care numai unul din părinți îl reprezintă ori în cazul în care se află sub tutelă, este la reprezentantul legal.

Domiciliul minorului aflat în dificultate, în cazurile prevăzute prin lege, se află la familia sau la persoanele cărora le-a fost dat în plasament ori încredințat.

Domiciliul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu este la reprezentantul ei legal.

3. TUTELA ȘI CURATELA

a) Noțiune de tutelă și curatelă

Tutela și curatela se instituie pentru ocrotirea drepturilor și intereselor persoanelor fizice incapabile sau cu capacitate de exercițiu restrînsă sau limitată în capacitatea de exercițiu.

Tutorii și curatorii apără drepturile și interesele persoanelor tutelate de ei în relații cu persoane fizice și juridice, inclusiv în instanța de judecată, fără mandat.

Tutela sau curatela asupra minorului se instituie în cazul în care el nu are părinți ori înfietori sau cînd instanța de judecată a stabilit decăderea părinților lui din drepturile părintești, sau cînd el a rămas fără ocrotire părintească din alte motive.

Tutela

Tutela se instituie asupra persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu și asupra minorilor în vîrstă de pînă la 14 ani, după caz.

Tutorele este reprezentantul legal al persoanei care se află sub tutelă și încheie fără mandat în numele și în interesul ei actele juridice necesare.

Curatela

Curatela se instituie asupra minorilor în vârstă de la 14 la 18 ani, precum și asupra persoanelor fizice limitate în capacitate de exercițiu de către instanța de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope.

Curatorul își dă consimțământul la încheierea actelor juridice pe care persoana fizică ce se află sub curatelă nu are dreptul să le încheie de sine stătător.

Curatorul ajută persoana care se află sub curatelă în realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor și o protejează împotriva abuzurilor unor terți.

b) Autoritățile tutelare

Autorități tutelare sînt autoritățile administrației publice locale.

Autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei care se află sub tutelă supraveghează activitatea tutorelui sau a curatorului ei.

c) Instituirea tutelei și curatelei

Autoritatea tutelară este obligată să hotărască asupra instituirii tutelei sau curatelei în termen de o lună de la data primirii informației despre necesitatea instituirii.

Pînă la numirea tutorelui sau curatorului, atribuțiile lor sînt exercitate de autoritatea tutelară.

Tutorele și curatorul

Poate fi tutore sau curator o singură persoană fizică sau soțul și soția împreună dacă nu se află în vreunul din cazurile de incompatibilitate prevăzute mai jos și au consimțit expres.

Atribuțiile de tutore și curator asupra persoanei internate în o instituție de asistență socială publică, de educație, de învățămînt, de tratament sau în o altă instituție similară sînt exercitate de aceste instituții, cu excepția cazului în care persoana are tutore sau curator.

Tutorele sau curatorul este desemnat de autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei asupra căreia trebuie instituită tutela sau curatela.

Nu poate fi tutore sau curator:

- a) minorul;
- b) persoana lipsită de sau limitată în capacitatea de exercițiu;
- c) cel decăzut din drepturile părintești;
- d) cel declarat incapabil de a fi tutore sau curator din cauza stării de sănătate;
- e) cel căruia, din cauza exercitării necorespunzătoare a obligațiilor de adoptator, i s-a anulat adopția;
- f) cel căruia i s-a restrîns exercițiul unor drepturi politice sau civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărîre judecătorească, precum și cel cu rele purtări;
- g) cel ale cărui interese vin în conflict cu interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă;
- h) cel înlăturat prin act autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morții, ocrotirea părintească;
- i) cel care, exercitînd o tutelă sau curatelă, a fost îndepărtat de la ele;
- j) cel care se află în relații de muncă cu instituția în care este internată persoana asupra căreia se instituie tutela sau curatela.

d) Drepturile și obligațiile tutorelui și curatorului

Tutorele și curatorul au dreptul să ceară compensarea tuturor cheltuielilor aferente îndeplinirii obligațiilor de tutelă și curatelă.

Obligațiile tutorelui și ale curatorului:

- a) să locuiască împreună cu cel pus sub tutelă și să comunice autorității tutelare schimbarea domiciliului. Curatorul și persoana aflată sub curatelă care a atins vârsta de 14 ani pot locui separat doar cu acordul autorității tutelare;
- b) să aibă grijă de întreținerea persoanei puse sub tutelă sau curatelă;
- c) să apere drepturile și interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă.
- d) Tutorelui și curatorului le revin drepturile și obligațiile de părinte în educarea minorului.

Tutorele nu are dreptul să încheie acte juridice cu titlu gratuit, iar curatorul nu are dreptul să-și dea acordul la încheierea actelor juridice cu titlu gratuit prin care cel pus sub tutelă sau curatelă se obligă sau renunță la drepturi.

Atenție! Obligațiile de tutelă și curatelă se îndeplinesc gratuit!

e) Încetarea tutelei și curatelei

O dată cu atingerea de către minorul pus sub tutelă a vârstei de 14 ani, tutela asupra lui încetează, iar persoana care a exercitat funcția de tutore devine curatorul lui fără a fi necesară o hotărâre suplimentară în acest sens.

Curatela încetează o dată cu dobândirea sau restabilirea capacității depline de exercițiu.

4. DREPTURILE COPILULUI

O persoană este considerată copil din momentul nașterii pînă la vârsta de 18 ani.

a) Dreptul la muncă al copilului

Cu acordul părinților sau persoanelor subrogatorii legale copiii sînt admiși la muncă în măsura puterilor, îmbinînd munca cu învățătura de la vârsta de 14 ani. Organele de stat creează rezerve de locuri de muncă pentru copii, servicii speciale pentru angajarea lor.

b) Drepturi familiale

Fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-și cunoască părinții, să beneficieze de grija lor, să coabiteze cu aceștia, cu excepția cazurilor în care despărțirea de un părinte sau de ambii părinți este necesară în interesul copilului.

Dacă ambii părinți sau unul din ei, precum și persoanele subrogatorii legale, nu-și îndeplinesc obligațiunile față de copil sau abuzează de drepturile lor paterne, copilul are dreptul de a sesiza organele de tutelă și curatelă, precum și de drept, pentru a-și apăra drepturile și interesele.

Copiii, membri ai familiei locatarului, au aceleași drepturi ca și ceilalți membri ai familiei la folosirea spațiului locativ, iar copiii, membri ai familiei proprietarului locuinței, au aceleași drepturi la folosirea și moștenirea acesteia.

c) Ocrotirea drepturilor copilului în cazul tragerii la răspundere a acestuia

Statul apără dreptul copilului la libertatea personală!

Reținerea sau arestarea copilului sînt aplicate doar ca măsuri excepționale și numai în cazurile prevăzute de legislație. În cazul reținerii sau arestării copilului, părinții sau persoanele subrogatorii legale ale acestuia sînt informați de îndată.

Copiii reținuți sau arestați sînt ținuți sub arest separat de adulți și de copiii condamnați.

Nici pedeapsa capitală, nici închisoarea pe viață nu pot fi aplicate pentru infracțiunile comise de persoana sub vîrsta de 18 ani.

În procesul dezbaterilor judiciare în care figurează copii este obligatorie participarea apărătorului și pedagogului. La examinarea de către instanța de judecată a litigiului privind educația copilului este obligatorie participarea autorității tutelare.

d) Ocrotirea drepturilor copilului în instituțiile educative speciale

Repartizarea copilului în instituții educative speciale se face numai conform hotărîrii judecătorești la propunerea organelor de resort respective de pe lîngă autoritățile administrației publice locale.

Copilul care se află într-o instituție educativă specială are dreptul la tratament uman, ocrotire a sănătății, instruire generală sau profesională, întrevvedere cu părinții, rudele și alte persoane interesate, la concediu, corespondență.

O condiție obligatorie a deținerii copiilor în instituții educative speciale este reeducarea în vederea revenirii lor la un mod normal de viață.

e) Răspunderea pentru cauzarea de daune de către un minor

Prejudiciul cauzat de un minor care nu a împlinit vîrsta de 14 ani se repară de către părinți (adoptatori) sau de către tutorii lui dacă nu demonstrează lipsa vinovăției lor în supravegherea sau educarea minorului.

Minorul între 14 și 18 ani răspunde personal pentru prejudiciul cauzat, în cazul în care acesta nu are bunuri suficiente sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului cauzat, acesta trebuie reparat integral sau în partea nereparată de către părinți (adoptatori) sau curator dacă nu demonstrează că prejudiciul s-a produs nu din vina lor.

Pentru o persoană lipsită de capacitate de exercițiu răspunde tutorele sau instituția obligată să o supravegheze dacă nu demonstrează că prejudiciul s-a produs nu din vina lor.

5. DECLARAREA PERSOANEI DISPĂRUTĂ FĂRĂ VESTE

Persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării ei. Dispariția se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate.

În cazul imposibilității de a se determina ziua primirii ultimelor informații despre dispărut, termenul pentru declararea dispariției fără veste va începe să curgă din prima zi a lunii următoare celei în care au fost primite ultimele informații despre dispărut, iar în cazul imposibilității de a determina această lună, de la întâi ianuarie al următorului an.

Dacă persoana declarată dispărută fără veste apare sau dacă sînt știri despre locul aflării ei, instanța de judecată, la cererea persoanei interesate, anulează hotărîrea de declarare a dispariției și desființează, după caz, administrarea fiduciară a patrimoniului acesteia.

6. DECLARAREA PERSOANEI DECEDATĂ

Persoana poate fi declarată decedată prin hotărîre a instanței de judecată dacă timp de 3 ani la domiciliul său lipsesc știri despre locul unde se află sau după 6 luni dacă a dispărut în împrejurări ce prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei a presupune că a decedat în urma unui anumit accident.

Un militar sau o altă persoană dispărută fără veste în legătură cu acțiuni militare poate fi declarată decedată numai după expirarea a 2 ani de la încetarea acțiunilor militare.

Ziua morții persoanei declarate decedată se consideră ziua la care hotărîrea judecătorească privind declararea decesului ei a rămas definitivă. Dacă o persoană dispărută în împrejurări care prezentau o primejdie de moarte sau care dau temei de a presupune că a decedat în urma unui accident este declarată decedată, instanța de judecată poate să declare ca dată a decesului ziua morții ei prezumate.

Declararea decesului produce aceleași efecte juridice ca și decesul fizic constatat.

În cazul apariției sau descoperirii locului de aflare a persoanei declarate decedată, instanța de judecată anulează hotărîrea privind declararea decesului ei.

Independent de momentul apariției sale, persoana declarată decedată poate cere de la oricare altă persoană să-i restituie bunurile care s-au păstrat și care au trecut cu titlu gratuit la aceasta după declararea decesului său.

Dobînditorul cu titlu oneros nu este obligat să restituie bunurile dacă nu se dovedește că la data dobîndirii lor știa că cel declarat decedat este în viață. Dacă bunurile nu s-au păstrat, dobînditorul de rea-credință este obligat să restituie valoarea lor.

Dacă bunurile persoanei declarate decedată au trecut pe baza dreptului de succesiune la stat și au fost vîndute, după anularea hotărîrii de declarare a decesului persoanei i se restituie suma realizată din vînzarea bunurilor.

7. PROCEDURA DE DECLARARE A PERSOANEI DISPARUTĂ FĂRĂ URMĂ SAU DECEDATĂ PRIN HOTĂRÎRE JUDECĂTOREASCĂ

Cererea privind declararea persoanei dispărută fără urmă sau decedată se depune la instanța judecătorească de la domiciliul persoanei interesate.

În cerere se menționează scopul solicitării declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată, circumstanțele care ar dovedi absența ei sau care o amenințau cu moartea, sau care dau temei de a prezuma că a decedat în urma unui anumit accident. Referitor la militari sau la alte persoane care au dispărut în acțiuni militare, în cerere se indică data încetării acestor acțiuni.

Judecătorul, în cadrul pregătirii pricinii spre judecare, stabilește persoanele (rude, prieteni, foști colaboratori), organele și organizațiile (organe de exploatare a locuințelor, organe de poliție, instituții militare, primării, etc.) care pot comunica informații despre cel dispărut fără urmă, reclamându-le informații despre acesta.

Judecătorul este în drept să dispună, printr-o încheiere, publicarea în ziarul local, din contul petiționarului, a unei comunicări despre pornirea procesului. În ea se indică instanța la care s-a depus cererea declarării persoanei dispărută fără urmă sau decedată, numele, data și locul de naștere, ultimul domiciliu și loc de muncă al acesteia, numele sau denumirea petiționarului, domiciliul ori sediul lui, solicitarea adresată persoanelor care dețin informații despre locul aflării celui dispărut de a le comunica instanței.

Judecătorul poate propune organului de tutelă și curatelă de la locul de aflare a bunurilor persoanei dispărute să numească un administrator al bunurilor ei.

Hotărîrea judecătorească de declarare a persoanei dispărută fără urmă constituie temeiul transmiterii bunurilor ei (dacă acestea necesită o administrare permanentă) către o persoană cu care organul de tutelă și curatelă încheie un contract de administrare fiduciară.

Hotărîrea judecătorească prin care persoana este declarată decedată constituie temeiul înregistrării decesului la organul de stare civilă.

Efectele apariției persoanei declarate dispărută fără urmă sau decedată sau ale descoperirii locului ei de aflare:

În cazul apariției persoanei declarate dispărută fără urmă sau decedată sau descoperirii locului ei de aflare, instanța judecătorească anulează, printr-o hotărîre, hotărîrea sa anterioară.

Cererea de anulare a hotărîrii judecătorești de declarare a persoanei dispărută fără urmă sau decedată poate fi adresată chiar de aceasta sau de o altă persoană interesată.

Anularea hotărîrii judecătorești de declarare a persoanei dispărută fără urmă sau decedată se face în cadrul aceluiași dosar dacă acesta se păstrează în arhiva instanței.

Hotărîrea de anulare constituie temeiul anulării măsurilor de protecție și de administrare a bunurilor, precum și al anulării înregistrării decesului în registrul de stare civilă.

8. PROCEDURA JUDICIARĂ DE ÎNCUVIINȚARE A SPITALIZĂRII FORȚATE ȘI A TRATAMENTULUI FORȚAT

În cazul în care, conform legii, se admite spitalizarea forțată și tratamentul forțat al persoanei în temeiul unei hotărîri judecătorești, cererea se depune de o instituție medico-sanitară la instanța de la domiciliul persoanei sau de la locul ei de aflare.

În cererea de spitalizare forțată și tratament forțat se consemnează legitimitatea acestor măsuri. La cerere se anexează avizul comisiei medicale a instituției medico-sanitare asupra necesității spitalizării forțate și tratamentului forțat.

Instanța judecătorească examinează, în 3 zile de la data depunerii, cererea de spitalizare forțată și tratament forțat.

Participarea în ședință de judecată a persoanei a cărei spitalizare se solicită și a reprezentantului instituției medico-sanitare din a cărei inițiativă a fost pornit procesul este obligatorie.

În cazul în care se eschivează de a se prezenta în judecată, persoana este adusă forțat în temeiul unei încheieri judecătorești, care nu poate fi atacată cu recurs.

Examinarea pricinii privind spitalizarea forțată și tratamentul forțat al persoanei are loc în absența ei dacă sănătatea nu-i permite să se prezinte în ședință de judecată.

Hotărîrea prin care s-a admis cererea constituie temeiul spitalizării forțate și tratamentului forțat al persoanei pe parcursul termenului stabilit de lege.

9. PROCEDURI ÎN CAZURILE DE TULBURĂRI PSIHICE

a) Noțiunea termenului “tulburări psihice”

Persoană suferindă de tulburări psihice - persoană care suferă de o maladie psihică, persoană cu dezechilibru psihic sau insuficient dezvoltată psihic ori dependentă de alcool sau de droguri, precum și persoană care manifestă alte dereglări ce pot fi clasificate, conform normelor de diagnostic în vigoare în practica medicală, ca tulburări psihice;

Persoană suferindă de tulburări psihice grave - persoană cu tulburări psihice care nu este în stare să înțeleagă semnificația și consecințele comportamentului său și care necesită ajutor psihiatric imediat.

b) Liberul consimțământ la solicitarea asistenței psihiatrice

Se acordă asistență psihiatrică la solicitarea benevolă a persoanei sau cu consimțământul ei, cu excepția cazurilor prevăzute de legislația în vigoare.

Persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani (în cele ce urmează minori), precum și persoanelor declarate, în modul stabilit de lege, incapabile li se acordă asistență psihiatrică la cererea sau cu consimțământul reprezentanților lor legali.

c) Examenul psihiatric

Prin examen psihiatric se constată existența de tulburări psihice, necesitatea acordării de asistență psihiatrică și tipul acesteia.

Examenul psihiatric se efectuează la cererea sau cu consimțământul persoanei. Examenul psihiatric al minorului se face la cererea sau cu consimțământul părinților ori al altui reprezentant legal al lui. Examenul psihiatric al persoanei declarate, în modul stabilit de lege, incapabilă se face la cererea sau cu consimțământul reprezentantului ei legal. La efectuarea examenului psihiatric se va ține cont, în toate cazurile, de voința persoanei, inclusiv în cazul în care persoana este minoră sau incapabilă, în măsura adecvată capacității ei de înțelegere. Medicul care efectuează examenul psihiatric este obligat să se prezinte ca psihiatru persoanei și

reprezentantului ei legal, cu excepția cazului în care persoana reprezintă pericol nemijlocit pentru sine sau pentru cei din jur.

d) Examenul psihiatric poate fi efectuat fără consimțământul persoanei sau al reprezentantului ei legal

...în cazul în care aceasta săvârșește acțiuni ce servesc drept temei pentru presupunerea unor tulburări psihice grave, care condiționează:

- pericolul nemijlocit pentru sine sau pentru cei din jur;
- prejudiciul grav sănătății sale dacă nu i se va acorda asistență psihiatrică, în acest caz medicul psihiatru, în temeiul hotărârii judecătorești, decide efectuarea examenului psihiatric fără consimțământul persoanei sau al reprezentantului ei legal.

Examenul psihiatric poate fi efectuat fără consimțământul persoanei sau al reprezentantului ei legal dacă aceasta este supravegheată prin dispensarizare.

e) Temeiurile pentru spitalizare fără liberul consimțământ

Persoana suferindă de tulburări psihice poate fi spitalizată în staționarul de psihiatrie fără liberul ei consimțământ sau al reprezentantului ei legal, pînă la emiterea hotărârii judecătorești, dacă examinarea sau tratarea ei este posibilă numai în condiții de staționar, iar tulburarea psihică este gravă și condiționează:

- a) pericolul social direct;
- b) prejudiciul grav sănătății sale dacă nu i se va acorda asistență psihiatrică.

f) Adresarea în instanța judecătorească în cazul spitalizării fără liberul consimțământ

Asupra spitalizării în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ pînă la emiterea hotărârii judecătorești, dacă examinarea sau tratarea ei este posibilă numai în condiții de staționar, iar tulburarea psihică este gravă și condiționează pericolul social direct sau un prejudiciu grav sănătății sale dacă nu i se va acorda asistență psihiatrică, decide instanța judecătorească în a cărei rază se află staționarul.

Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ este depusă în instanța judecătorească de reprezentantul staționarului în care se află persoana. La cerere, în care se indică temeiurile prevăzute de lege pentru spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ, se anexează avizul argumentat al comisiei de medici psihiatri privind necesitatea aflării pe mai departe a persoanei în staționar.

La primirea cererii de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ, judecătorul decide din oficiu asupra aflării persoanei în staționarul de psihiatrie pentru termenul necesar examinării cererii în instanța judecătorească.

g) Procedura judiciară de încuviințare a examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie

Cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanța judecătorească de la domiciliul acesteia.

Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se depune la instanța de la locul de aflare a staționarului de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

Instanța pornește procesul privind încuviințarea examenului psihiatric fără liberul consimțământ la cererea medicului psihiatru. Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se depune în instanță de către instituția de psihiatrie în care este spitalizată persoana.

h) Cuprinsul cererii

În cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal se expun circumstanțele care demonstrează necesitatea efectuării examenului psihiatric. La cererea adresată instanței judecătorești se anexează în mod obligatoriu avizul scris al medicului psihiatru și, după caz, alte materiale, inclusiv demersul, adresat medicului psihiatru de rudele persoanei sau de orice medic, de factorii de decizie ori de alte persoane, care confirmă necesitatea unui astfel de examen.

În cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal, trebuie să se indice legitimitatea spitalizării și circumstanțele care demonstrează conduita neadecvată a acesteia. La cerere se anexează avizul argumentat al comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, asupra necesității persoanei de a se afla mai departe în staționarul de psihiatrie.

Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei se depune în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai târziu de 72 de ore din momentul internării ei în staționar.

Cererea de efectuare a examenului psihiatric sau de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se examinează de judecător în decursul a 5 zile de la data pornirii procesului.

Instanța judecătorească examinează cererea de efectuare a examenului psihiatric fără liberul consimțământ cu participarea medicului psihiatru care a depus cererea, a reprezentantului legal al persoanei și a altor persoane interesate. Persoana a cărei stare psihică se cere constatată este în drept să participe la examinarea pricinii dacă medicul psihiatru consideră că sănătatea îi permite. Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ se examinează de instanță în termen de 5 zile de la pornirea procesului. Ședința de judecată are loc în localul instanței judecătorești. Persoana spitalizată în staționarul de psihiatrie fără liberul ei consimțământ este în drept să participe la soluționarea pricinii dacă reprezentantul instituției de psihiatrie constată că sănătatea îi permite.

Examinarea cererii de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ are loc în ședință de judecată cu participarea obligatorie a reprezentantului staționarului de psihiatrie care solicită spitalizarea și a reprezentantului legal al persoanei a cărei spitalizare se cere.

i) Desemnarea din oficiu a avocatului reprezentant.

Dacă persoana a cărei spitalizare în staționarul de psihiatrie se cere nu este reprezentată în judecată de avocat, judecătorul desemnează un avocat din oficiu pentru a-i apăra interesele, asistența judiciară în acest caz se acordă gratuit.

Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de efectuare a examenului psihiatric constituie temeiul efectuării examenului psihiatric fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal.

Hotărîrea judecătorească prin care se admite cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ al persoanei sau al reprezentantului ei legal constituie temeiul spitalizării și tratamentului persoanei în staționarul de psihiatrie pe un termen stabilit de lege.

Dacă se constată că cel la a cărui insistență a fost pornit procesul privind încuviințarea examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ a acționat cu rea-credință, instanța îl va obliga la plata tuturor cheltuielilor de judecată și la reparația prejudiciului cauzat astfel.

j) Externarea înainte de termen. Prelungirea spitalizării.

În baza avizului comisiei de medici psihiatri, încheiat în modul stabilit, instanța judecătorească de la locul de aflare a staționarului de psihiatrie examinează cererea administrației acestuia privind externarea înainte de termen sau prelungirea spitalizării.

10. DREPTUL LA PENSII

Există două tipuri de pensii: pensii de asigurări sociale de stat și pensii de întreținere.

a) Pensiile de asigurări sociale de stat

Pensiile de asigurări sociale de stat sunt de 3 tipuri:

- pensia pentru limită de vîrstă
- pensia de invaliditate
- pensia de urmaș

În cazul în care o persoană îndeplinește condițiile pentru obținerea mai multor categorii de pensii, el poate opta pentru o singură categorie.

Pensia pentru limita de vîrstă

Dreptul la pensie pentru limită de vîrstă se acordă dacă persoana îndeplinește două condiții cumulative. Prima condiție este ca persoana să aibă stagiul de cotizare (perioada prevăzută de lege în care persoana a plătit contribuția la fondul de pensii), care este de 30 de ani și pentru femei și pentru bărbați, existînd și un stagiul de cotizare special pentru femei de 7 ani și 6 luni, realizat în cazul în care persoana a lucrat la lucrări foarte nocive.

A doua condiție este ca persoana să atingă vîrsta de pensionare, care este de 62 de ani pentru bărbați și de 57 de ani pentru femei; pentru femeile care au născut și au educat pînă la vîrsta de 8 ani 5 și mai mulți copii, vîrsta de pensionare este de 54 de ani, iar vîrsta de pensionare a femeilor ocupate la lucrări foarte nocive și foarte grele este de 49 de ani.

Pensia pentru limită de vîrstă se plătește integral, inclusiv pensionarilor care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat.

Pensia de invaliditate

Starea de invaliditate, cauzele, gradul și timpul apariției ei se constată de către **Consiliul de Expertiză Medicală a Vitalității (C.E.M.V.)**, în baza unor regulamente aprobate de Guvern.

Are dreptul la pensie de invaliditate asiguratul care și-a pierdut total sau parțial capacitatea de muncă din cauza:

- a) unei boli obișnuite;
- b) unui accident de muncă;
- c) unei boli profesionale.

În raport cu gradul de pierdere a capacității de muncă, se stabilesc trei grade de invaliditate.

Pensionarul de invaliditate este supus reexpertizării medicale în termenele stabilite de C.E.M.V. După fiecare reexpertizare, gradul de invaliditate se menține, se modifică sau se suspendă în conformitate cu decizia C.E.M.V. Modificarea și suspendarea pensiei de invaliditate se efectuează începând cu luna următoare celei în care s-a emis decizia respectivă a C.E.M.V. Neprezentarea la reexpertizarea medicală atrage încetarea plății pensiei, începând cu luna următoare. Reluarea în plată a pensiei de invaliditate se efectuează din ziua constatării invalidității dacă reexpertizarea a avut loc în termen de până la 3 ani după încetarea plății.

Pensia de urmaș

Pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată era pensionar sau îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii.

Pensia de urmaș se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare în cazul în care decesul întreținătorului a survenit în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale.

Pensia de urmaș se stabilește în cazul în care întreținătorul, decedat în urma unei boli generale, a realizat un stagiul de cotizare care i-ar fi acordat dreptul la stabilirea pensiei de invaliditate.

Persoanele care au dreptul la pensie de urmaș:

- a) copiii până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ de zi (secundar, secundar profesional și superior), până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani;
- b) soțul supraviețuitor dacă, la momentul decesului susținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare sau a fost încadrat în gradul I sau II de invaliditate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit;
- c) soțul supraviețuitor sau tutorele (curatorul) care are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai susținătorului decedat, pe perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.

Pensia de urmaș, stabilită copiilor, se păstrează și după înfierea lor. În caz de deces al înfiectorului, copiii înfiați pot opta pentru o singură pensie: sau pentru părintele decedat, sau pentru înfiectorul decedat.

Pensiile se stabilesc și se plătesc de către organele de asigurări sociale.

Pensia se acordă la cererea persoanei care a obținut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia. Cererea de pensionare și actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu.

Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 15 zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

Decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare și motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii.

Modul de plată a pensiei:

Plata pensiei se face lunar pentru luna în curs în localitatea de domiciliu. Pensia se plătește personal titularului, tutorelui, curatorului, mandatarului acestuia. Pensia se plătește mandatarului numai la prezentarea procurii, a cărei valabilitate nu poate fi mai mare de 6 luni consecutive.

Pensia neplătită la timp beneficiarului decedat se plătește soțului supraviețuitor, părinților sau copiilor acestuia, iar în cazul lipsei acestora - persoanei care dovedește că a suportat cheltuielile ocazionate de deces. Pensia se plătește inclusiv pentru luna în care a avut loc decesul beneficiarului de pensie.

Decizia privind stabilirea dreptului la pensie sau respingerea cererii de pensionare, privind reținerile din pensie sau încasarea sumelor plătite în plus poate fi contestată la **Casa Națională de Asigurări Sociale**. În caz de dezacord cu decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale, aceasta poate fi atacată în instanța de contencios administrativ competentă.

b) Pensile de întreținere

Obligația părinților de a-și întreține copiii

Părinții sînt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material. Modul de plată a pensiei de întreținere se determină în baza unui contract încheiat între părinți sau între părinți și copilul major inapt de muncă. Dacă lipsește un atare contract și părinții nu participă la întreținerea copiilor, pensia de întreținere se încasează pe cale judecătorească, la cererea unuia dintre părinți, a tutorelui copilului sau a autorității tutelare.

Pensia de întreținere pentru copilul minor se încasează din salariul și/sau din alte venituri ale părinților în mărime de 1/4 - pentru un copil, 1/3 - pentru 2 copii și 1/2 - pentru 3 și mai mulți copii.

Cuantumul acestor cote poate fi micșorat sau majorat de instanța judecătorească, ținându-se cont de starea materială și familială a părinților, de alte circumstanțe importante.

În cazul în care unii copii rămîn cu un părinte, iar alții - cu celălalt, pensia de întreținere plătită în favoarea părintelui mai puțin asigurat se stabilește într-o sumă bănească fixă.

Încasarea pensiei de întreținere pentru copilul minor într-o sumă bănească fixă are loc în cazurile cînd părintele care datorează întreținere copilului său are un salariu și/sau alte venituri neregulate sau fluctuabile ori primește salariu și/sau alte venituri, total sau parțial, în natură, ori nu are un salariu și/sau alte venituri, precum și în alte cazuri cînd, din anumite motive, încasarea pensiei de întreținere, sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri, este imposibilă, dificilă sau lezează substanțial interesele uneia dintre părți, instanța judecătorească poate să stabilească cuantumul pensiei de întreținere într-o sumă bănească fixă plătită lunar sau, concomitent, într-o sumă bănească fixă și sub forma unei cote din salariu și/sau alte venituri.

Cuantumul sumei bănești fixe încasate se determină de instanța judecătorească, ținându-se cont de starea materială și familială a părinților, de alte circumstanțe importante și păstrîndu-se, dacă este posibil, nivelul anterior de asigurare materială a copilului.

Încasarea și folosirea pensiei de întreținere pentru copilul minor rămas fără ocrotire părintească. Pensia de întreținere a copilului minor care a rămas fără ocrotire părintească se plătește tutorelui (curatorului) acestuia.

Dacă copilul se află într-o instituție educativă, curativă, de asistență socială sau altă instituție similară, 50 la sută din pensia de întreținere încasată de la părinți se transferă pe contul instituției respective și se ține evidența pentru fiecare copil în parte, depunerile folosindu-se pentru întreținerea copilului. Restul de 50 la sută se transferă într-un cont deschis pe numele copilului la o instituție financiară.

Dreptul copiilor majori inapți de muncă la pensie de întreținere

Părinții sînt obligați să-și întrețină copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material. În caz de litigii privind achitarea pensiei de întreținere, instanța judecătorească stabilește cuantumul acesteia pentru copiii majori inapți de muncă într-o sumă bănească fixă plătită lunar, ținîndu-se cont de starea materială și familială, de alte circumstanțe importante.

Obligația copiilor majori de a-și întreține părinții

Copiii majori apți de muncă sînt obligați să-și întrețină și să-și îngrijească părinții inapți de muncă care necesită sprijin material.

Dacă nu există un contract privind întreținerea părinților inapți de muncă care necesită sprijin material, problema achitării pensiei de întreținere de către copiii majori se soluționează pe cale judecătorească.

Cuquantumul pensiei de întreținere se stabilește de instanța judecătorească într-o sumă bănească fixă plătită lunar, ținîndu-se cont de starea materială și familială a părinților și a copiilor, de alte circumstanțe importante. La stabilirea cuantumului pensiei, instanța judecătorească este în drept să țină cont de toți copiii majori ai părintelui respectiv, indiferent de faptul dacă acțiunea a fost pornită față de unul, cîtiva sau toți copiii.

Copilul poate fi eliberat de obligația de a-și întreține părinții inapți de muncă care necesită sprijin material dacă instanța judecătorească va stabili că aceștia s-au eschivat de la îndeplinirea obligațiilor părintești față de acest copil.

Copiii ai căror părinți sînt decăzuți din drepturile părintești se scutesc de obligația de întreținere a acestora.

Obligația soților de a se întreține reciproc

Soții își datorează întreținerea materială reciprocă. În cazul refuzului de a acorda întreținere și dacă între soți nu există un contract privind plata pensiei de întreținere, dreptul de a porni o acțiune în instanța judecătorească privind încasarea acesteia de la celălalt soț îl au:

- a) soțul inapt de muncă (care a atins vîrsta de pensionare sau este invalid de gradul I, II sau III) și care necesită sprijin material;
- b) soția în timpul gravidității;
- c) soțul care îngrijește copilul comun timp de 3 ani după nașterea acestuia;
- d) soțul care îngrijește pînă la vîrsta de 18 ani un copil comun invalid sau care îngrijește un copil comun invalid de gradul I din copilărie, dacă acest soț nu lucrează și copilul necesită îngrijire.

Pensia de întreținere se plătește numai în cazul cînd persoanele enumerate mai sus nu au un venit propriu suficient, iar soțul care datorează întreținere are posibilitatea de a o plăti.

Dreptul fostului soț la întreținere după divorț

Dreptul de a pretinde întreținere de la fostul soț pe cale judecătorească îl are:

- a) fosta soție în timpul gravidității;
- b) fostul soț, care necesită sprijin material, ocupat cu îngrijirea copilului comun timp de 3 ani după nașterea acestuia;
- c) fostul soț, care necesită sprijin material, ocupat cu îngrijirea copilului comun invalid pînă la vîrsta de 18 ani sau a copilului comun invalid de gradul I din copilărie;
- d) fostul soț, care necesită sprijin material, devenit inapt de muncă în timpul căsătoriei sau timp de un an după desfacerea acesteia;
- e) fostul soț care necesită sprijin material și a atins vîrsta de pensionare, în termen de cel mult 5 ani din momentul desfacerii căsătoriei, dacă soții au fost căsătoriți cel puțin 15 ani.

Cuquantumul pensiei de întreținere încasate de la un soț (fost soț) în favoarea celuilalt soț se stabilește de către instanța judecătorească într-o sumă bănească fixă plătită lunar. La stabilirea sumei pensiei de întreținere, se ține cont de situația materială și familială a soților (foștilor soți), de alte circumstanțe importante.

Instanța judecătorească este în drept să-l elibereze pe unul dintre soți (fostul soț) de obligația de întreținere sau să limiteze această obligație la un anumit termen dacă:

- a) incapacitatea de muncă a soțului (fostului soț) inapt de muncă, care necesită sprijin material, este rezultatul abuzului de băuturi alcoolice sau substanțe stupefiante ori al unei infracțiuni premeditate;
- b) soțul (fostul soț) care necesită sprijin material a avut o comportare amorală în familie;
- c) soții (foștii soți) s-au aflat în relații de căsătorie cel mult 5 ani;
- d) s-a dovedit, pe cale judecătorească, că căsătoria a fost desfăcută din culpa fostului soț care necesită sprijin material.

Obligația de întreținere dintre frați și surori

Frații și surorile minore, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către părinți, au dreptul la întreținere de la surorile și frații majori apti de muncă care dispun de mijloace suficiente.

Același drept îl au surorile și frații majori inapți de muncă, care necesită sprijin material, dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii acestora de către copiii lor majori apti de muncă, de către soți (foștii soți) sau de către părinți.

Obligația bunicilor de a-și întreține nepoții

Nepoții minori, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către părinți, au dreptul la întreținere de la bunicii care dispun de mijloace suficiente.

Același drept îl au și nepoții majori inapți de muncă, care necesită sprijin material, dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii lor de către soți (foștii soți), copiii majori apti de muncă sau de către părinți.

Obligația nepoților de a-și întreține bunicii

Bunicii inapți de muncă, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către copiii majori apti de muncă sau de către soți (foștii soți), au dreptul la întreținere de la nepoții majori apti de muncă care dispun de mijloace suficiente.

Obligația copiilor vitregi de a-și întreține părinții vitregi

Părinții vitregi inapți de muncă, care necesită sprijin material, în imposibilitatea întreținerii lor de către copiii lor firești majori apți de muncă sau de către soț (fostul soț), au dreptul la întreținere de la copiii vitregi majori apți de muncă care dispun de mijloace suficiente.

Instanța judecătorească este în drept să scutească copiii vitregi de obligația de a-și întreține părinții vitregi dacă aceștia i-au întreținut și educat mai puțin de 5 ani sau nu și-au onorat obligațiile.

Obligația copiilor de a-și întreține educatorii

Persoanele inapte de muncă, care necesită sprijin material, și care au întreținut și educat copii minori (denumiți în continuare educatori) au dreptul la întreținere de la aceștia dacă ultimii au atins vârsta majoratului, sînt apți de muncă și dispun de mijloace suficiente și dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii educatorilor de către propriii lor copii majori apți de muncă sau de către soț (fostul soț).

Instanța judecătorească este în drept să scutească copiii de obligația de a-și întreține educatorii dacă aceștia i-au întreținut și educat mai puțin de 5 ani sau nu și-au onorat obligațiile.

Persoanele care s-au aflat sub tutelă (curatelă) sau în casele de copii de tip familial sînt scutite de aceste obligațiile de întreținere.

Cuantumul și modul de încasare a pensiei de întreținere pentru categoriile de persoane menționate mai sus pot fi stabilite printr-un contract între părți. Dacă nu există un contract între părți, pensia de întreținere se stabilește de către instanța judecătorească în sumă bănească fixă achitată lunar, ținîndu-se cont de starea materială și familială a persoanei care datorează întreținere și a persoanei care are dreptul la întreținere, precum și de alte circumstanțe importante.

Dacă unul dintre membrii familiei are dreptul la pensie de întreținere concomitent de la mai multe persoane, instanța judecătorească determină cuantumul acesteia pentru fiecare dintre cei ce o datorează, ținînd cont de starea lor materială și familială. Instanța judecătorească este în drept să ia în considerare toate persoanele care datorează întreținere, indiferent de faptul dacă acțiunea a fost pornită față de una, cîteva sau toate persoanele în cauză.

Contractul privind plata pensiei de întreținere

Contractul privind mărimea, condițiile și modul de plată a pensiei de întreținere poate fi încheiat între persoana care datorează întreținere (debitorul întreținerii) și persoana care are dreptul la întreținere (creditorul întreținerii). În cazul cînd debitorul întreținerii și/sau creditorul întreținerii sînt declarați incapabili, contractul este încheiat de către reprezentanții legali ai acestora. Persoanele cu capacitatea limitată de exercițiu încheie contractul cu acordul curatorului.

Contractul privind plata pensiei de întreținere se întocmește în scris și se autentifică notarial. Nerespectarea acestor prevederi atrage nulitatea contractului.

Încasarea pensiei de întreținere în baza hotărîrii instanței judecătorești

În lipsa unui acord referitor la întreținere, membrii familiei menționați mai sus pot porni în instanța judecătorească o acțiune privind încasarea pensiei respective, chiar și în cazul cînd aceasta se plătește benevol.

Persoana care are dreptul la întreținere poate porni o acțiune privind încasarea pensiei de întreținere, indiferent de termenul care a trecut de la momentul apariției dreptului respectiv. Pensia de întreținere se încasează de la data adresării în instanța judecătorească. Pensia de întreținere poate fi încasată pentru perioada anterioară adresării în instanța judecătorească dacă se va stabili că în perioada respectivă s-au întreprins măsuri de acordare a întreținerii, dar debitorul întreținerii s-a eschivat de la plata pensiei.

Angajatorul celui obligat la plata pensiei de întreținere este obligat să rețină lunar, în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, autentificat notarial, sau a titlului executoriu, sau a cererii debitorului întreținerii, pensia de întreținere din salariul și/sau din alte venituri ale debitorului întreținerii și să o transmită sau să o transfere, din contul acestuia, creditorului întreținerii într-un termen de cel mult 3 zile de la data fixată pentru plata salariului și/sau a altor venituri. Reținerea pensiei de întreținere din salariu și/sau din alte venituri în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, autentificat notarial, se admite și în cazul când suma reținerilor, în baza contractului și a altor titluri executorii, depășește 50 la sută din salariul și/sau din alte venituri ale debitorului întreținerii.

Dacă debitorul întreținerii nu are salariu sau alte venituri, fie că acestea sînt insuficiente pentru a-și onora obligația, pensia de întreținere se va încasa din mijloacele bănești depuse de către debitor în instituțiile financiare sau transmise organizațiilor comerciale și necomerciale, cu excepția cazurilor când aceste mijloace le-au fost transmise în proprietate. Dacă debitorul nu dispune de astfel de mijloace bănești sau dacă dispune de ele, dar acestea sînt insuficiente pentru a-și onora obligația, pensia de întreținere se va încasa din contul tuturor bunurilor mobile și imobile ale debitorului care pot fi urmărite.

Determinarea restanței la pensia de întreținere

Pensia de întreținere se încasează pentru perioada anterioară în baza contractului privind plata pensiei de întreținere sau a titlului executoriu, în limitele a cel mult 3 ani din momentul prezentării contractului sau a titlului executoriu respectiv.

Dacă pensia de întreținere nu s-a încasat din culpa debitorului întreținerii, restanța ei se reține, prin derogare de la prevederile alin. (1), pentru toată perioada anterioară.

Suma restanței se determină pornindu-se de la quantumul pensiei de întreținere stabilit de instanța judecătorească sau de contractul corespunzător.

Suma restanței la pensia de întreținere pentru copiii minori se determină pornindu-se de la salariul și/sau alte venituri ale debitorului.

Dacă debitorul nu a lucrat în perioada în care s-a format restanța sau nu a prezentat actele ce confirmă salariul și/sau alte venituri ale sale, quantumul restanței la pensia de întreținere se determină de către executorul judecătoresc, pornindu-se de la salariul mediu pe țară la data determinării restanței. Dacă părțile nu sînt de acord cu suma restanței calculate sau situația financiar-materială a debitorului nu permite achitarea în forma stabilită anterior, ele sînt în drept să se adreseze cu o cerere în judecată pentru a se stabili suma concretă a restanței.

Dacă restanța la pensia de întreținere a rezultat din culpa persoanei obligate s-o achite în baza contractului privind plata pensiei de întreținere, persoana în cauză va purta răspunderea în modul prevăzut de acest contract.

Dacă restanța la pensia de întreținere a rezultat din culpa persoanei obligate s-o achite în baza hotărîrii instanței judecătorești, persoana în cauză va plăti creditorului întreținerii o penalitate în mărime de 0,1 la sută din suma restanței pentru fiecare zi de întârziere.

Creditorul întreținerii este în drept să ceară repararea daunei, cauzate prin întârzierea executării obligației de întreținere din culpa debitorului, dacă aceasta nu a fost acoperită prin plata de penalități.

Debitorul întreținerii care își stabilește domiciliul în străinătate este în drept să încheie cu creditorul întreținerii un contract privind plata pensiei de întreținere. În cazul în care nu se ajunge la un acord, persoana interesată poate porni în instanța judecătorească o acțiune privind stabilirea cuantumului pensiei de întreținere într-o sumă fixă și achitarea acesteia printr-o plată unică sau privind transmiterea anumitelor bunuri în contul pensiei sau privind determinarea unui alt mod de plată a acesteia.

11. INIȚIEREA UNEI ACȚIUNI CIVILE ÎN INSTANȚA DE JUDECATĂ

a) Noțiune de acțiune civilă

Este acțiune civilă divorțul, partajul, obligarea la plata pensiei de întreținere, altele. Persoana care începe o acțiune civilă sau altfel spus cheamă o altă persoană în judecată în ordine civilă se numește *reclamant*, iar persoana care este chemată în judecată se numește *pîrît* sau *reclamat*.

Așadar pentru a iniția o acțiune civilă cum ar fi de exemplu divorțul, partajul, obligarea la plata pensiei de întreținere s.a. reclamantul trebuie să depună o cerere de chemare în judecată.

b) Cuprinsul cererii de chemare în judecată

Cererea de chemare în judecată trebuie să cuprindă:

- a) instanța careia îi este adresată;
- b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui; dacă reclamantul este o persoană juridică, datele bancare, codul fiscal, numele reprezentantului și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de reprezentant;
- c) numele sau denumirea pîrîtilui, domiciliul ori sediul lui;
- d) esența încălcării sau a pericolului de încălcare a drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale reclamantului, pretențiile lui;
- e) circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretențiile, demonstrarea probelor care confirmă circumstanțele;
- f) pretențiile reclamantului către pîrît;
- g) valoarea acțiunii, dacă aceasta poate fi evaluată;
- h) documentele anexate la cerere.

Atenție! Cererea de chemare în judecată se semnează de către reclamant sau de reprezentantul lui.

c) Actele care se anexează la cererea de chemare în judecată

Odată cu cererea de chemare în judecată se prezintă următoarele:

- copiile de pe cererea de chemare în judecată și de pe înscrisuri, certificate, într-un număr egal cu numărul de pîrîți, dacă ei nu dispun de aceste acte, plus un rînd de copii pentru instanță. Dacă înscrisurile sînt făcute într-o limbă străină, instanța poate dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege;

- dovada de plată a taxei de stat (taxa de stat se plătește în contul judecătoriei respective la Banca de Economii);
- documentele care demonstrează circumstanțele pe care reclamantul își întemeiază pretențiile și copiile de pe aceste documente pentru pîrîți, dacă aceștia nu dispun de ele;
- procura sau un alt document ce legalizează împuternicirile reprezentantului.

d) Primirea cererii de chemare în judecată

La primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul verifică dacă aceasta este depusă cu respectarea tuturor condițiilor stabilite de lege. În caz contrar, reclamantul trebuie să facă imediat completările sau modificările necesare ori să depună copii de pe cerere și copii autentificate de pe înscrisurile pe care își întemeiază pretențiile.

Cînd completările sau modificările necesare nu sunt posibile la moment, cererea se înregistrează în registrul de intrare a documentelor, iar reclamantului i se va acorda un termen pentru a face completările sau modificările necesare. Dacă cererea a fost primită prin poștă, reclamantului i se vor comunica în scris neajunsurile și mențiunea că acestea urmează să fie lichidate în interiorul termenului acordat.

e) Probele/Dovezile

Toate cererile de chemare în judecată trebuie să cuprindă relatările de fapt, adică toate acțiunile pe care este întemeiată cererea de chemare în judecată, iar fiecare acțiune relatată în cerere trebuie să fie susținută de probe (dovezi), prin urmare dacă relați în cerere că v-ați căsătorit într-un anumit an, trebuie să anexați copia de pe certificatul de căsătorie, dacă declarați că aveți un copil minor, atunci trebuie să anexați la cerere copia certificatului de naștere, etc.

În ceea ce ține de cazurile de violență în familie, adesea în lipsa de plîngeri depuse la poliție sau rapoarte de expertiză medico-legală, este foarte greu de dovedit actul de violență în familie, prin urmare în cazul în care nu ai dovezi pe care să-ți întemeiezi cererea, încearcă să le strîngi, spre exemplu prin înregistrarea convorbirilor cu agresorul cu telefonul mobil sau dictofonul, pe care apoi le poți transfera pe un suport electronic (CD), la fel și mesajele text transmise prin telefon. Aceste probe sunt foarte utile mai ales în cazurile de violență psihologică, în cazul amenințărilor, care sunt foarte greu de demonstrat în instanța de judecată.

De asemenea trebuie să te gîndești ce persoane ar susține cele relatate de tine în cerere și să faci o listă cu martori și cu datele lor de contact.

E important să prezinți în instanța caracteristici de la locul de muncă, de la locul de studiu, de la grădiniță sau locul de studiu al copilului, de la primărie, care ar susține cele relatate de tine în cerere, demonstrînd comportamentul tău pozitiv sau negativ al agresorului.

În cazurile de divorț în care apare problema domiciliului copilului minor, adică la care din părinți va fi stabilit acesta este important să se facă un examen psihologic al copilului, raportul căruia va fi prezentat în instanță, pentru a demonstra că părintele agresor influențează negativ dezvoltarea psihologică a copilului minor.

La fel în cazurile de divorț, în vederea stabilirii domiciliului la părintele neagresor, e important să demonstrați că aveți un loc de trai, fie să prezentați actele de proprietate pe locuință sau un contract de închiriere a locuinței, precum și un certificat de salariu, care ar demonstra că sunteți angajați și că dispuneți de resurse financiare pentru a putea întreține copilul.

O mare problemă e faptul că în Republica Moldova multă lume muncește ilegal, adică fără a avea un contract de muncă, în aceste cazuri, mai ales pentru a demonstra că soțul are un venit și poate fi obligat la plata pensiei de întreținere pentru copilul minor, trebuie să strângeți tot felul de dovezi, spre exemplu să faceți copia dintr-un ziar de publicitate în care acesta a plasat un anunț în vederea prestării anumitor servicii contra plată (de exemplu: „repar mașini de cusut”).

12. PROCEDURA DE DIVORȚ

Căsătoria poate înceta prin divorț, în baza cererii unuia sau a ambilor soți ori a tutorelui soțului declarat incapabil.

Atenție! Fără acordul soției, soțul nu poate cere desfacerea căsătoriei în timpul gravidității acesteia și timp de un an după nașterea copilului dacă acesta s-a născut viu și trăiește.

a) Desfacerea căsătoriei la oficiul de stare civilă

În baza acordului comun al soților care nu au copii minori comuni sau înfiați de ambii soți, în cazurile când între aceștia nu există conflicte referitoare la împărțirea bunurilor sau la întreținerea soțului incapabil de muncă, căsătoria poate fi desfăcută de către oficiul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre soți, cu participarea obligatorie a ambilor soți.

La cererea unuia dintre soți, căsătoria poate fi desfăcută la oficiul de stare civilă dacă celălalt soț:

- a fost declarat incapabil prin hotărîre judecătorească;
- a fost declarat dispărut prin hotărîre judecătorească;
- a fost condamnat la privațiune de libertate pe un termen mai mare de 3 ani.

b) Desfacerea căsătoriei de către instanța judecătorească

Dacă soții au copii minori comuni, cu excepția cazurilor prevăzute, sau în lipsa acordului la divorț al unuia dintre soți, desfacerea căsătoriei are loc pe cale judecătorească.

Desfacerea căsătoriei are loc pe cale judecătorească și în cazurile când există acordul la divorț al ambilor soți, însă unul dintre ei refuză să se prezinte la oficiul de stare civilă pentru soluționarea problemei.

Dacă în procesul examinării cererii de desfacere a căsătoriei, unul dintre soți nu-și dă acordul la divorț, instanța judecătorească va amîna examinarea cauzei, stabilind un termen de împăcare de la 1 lună la 6 luni. Din pacate acest termen este obligatoriu, de aceea încercați să convingeți judecătorul în baza probelor anexate la cerere (rapoarte de expertiză medico-legală, certificate de la poliție, care atestă faptul că agresorul a fost sancționat pentru violență în familie, etc.) să vă dea un termen de împăcare cât mai scurt.

La desfacerea căsătoriei, soții pot prezenta instanței judecătorești un acord privind împărțirea bunurilor lor comune și plata pensiei de întreținere a copiilor și soțului inapt de muncă ce

necesită sprijin material, indicînd mărimea acesteia. De asemenea, soții pot prezenta instanței judecătorești un acord privind determinarea părintelui împreună cu care vor locui copiii minori comuni.

În cazul lipsei unui acord între soți sau dacă acest acord încalcă drepturile și interesele copiilor minori sau ale unuia dintre soți, instanța judecătorească este obligată:

- să împartă, la cererea soților (a unuia dintre ei), bunurile lor comune (trebuie să anexați o listă cu bunurile care vreți să vă fie atribuite, iar în cazul caselor, apartamentelor să specificați în cerere modalitatea în care vreți să fie împărțite (în natură, sau prin vinderea acestuia și împărțirea banilor între părți, sau prin atribuirea întregului imobil dumneavoastră și plata celeilalte părți a costului părții din bun ce-i revine, etc.);
- să determine care dintre părinți va plăti pensia de întreținere a copiilor minori și mărimea acesteia;
- să stabilească, la cererea soțului inapt de muncă, care are dreptul la pensie de întreținere de la celălalt soț, mărimea și modul de plată a acestei pensii;
- să stabilească cu cine dintre părinți vor locui copiii minori după divorț.

Cererea de chemare în judecată pentru divorț, poate să cuprindă pe lângă cererea de a desface căsătoria și cererea de a stabili domiciliul copilului minor, obligarea la plata pensiei de întreținere, revenirea la numele anterior, dar și cererea de a partaja bunurile comune. Recomandabil însă e că cererea de divorț, să fie depusă separat de cererea de partajare a bunurilor, dat fiind faptul că cererea de divorț, de regulă, se soluționează mai repede decît cea de partaj, soluționarea căreia poate dura mult mai mult. De aceea, aceste două cereri pot fi depuse în instanța de judecată simultan sau cererea de partaj ulterior celei de divorț, în special că în cazurile de violență în familie este important ca cauza să se soluționeze cît mai repede.

13. DREPTUL DE PROPRIETATE ȘI PROCEDURA DE PARTAJARE A BUNURILOR COMUNE ALE SOȚILOR

Bunul poate fi imobil sau mobil. La categoria de bunuri imobile se raportează terenurile, porțiunile de subsol, plantațiile prinse de rădăcini, clădirile, construcțiile și orice alte lucrări legate solid de pămînt. Bunurile care nu sînt raportate la categoria de bunuri imobile, inclusiv banii, sînt considerate bunuri mobile.

Dreptul de proprietate este supus înregistrării de stat. Înregistrarea de stat a drepturilor asupra bunurilor imobile este publică. Organul care efectuează înregistrarea de stat este obligat să elibereze oricărei persoane informații despre toate drepturile și grevările înregistrate asupra oricărui imobil. Organul care efectuează înregistrarea de stat este obligat să elibereze, la cererea persoanei al cărei drept este înregistrat, un document ce ar confirma înregistrarea sau să aplice parafa pe documentul prezentat spre înregistrare.

Dreptul de proprietate este transmis dobînditorului în momentul predării bunului mobil dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

În cazul bunurilor imobile, dreptul de proprietate se dobîndește la data înscrierii în registrul bunurilor imobile.

a) Proprietatea comună a soților

Bunurile dobîndite de soți în timpul căsătoriei sînt proprietatea lor comună dacă, în conformitate cu legea sau contractul încheiat între ei, nu este stabilit altfel.

Orice bun dobîndit de soți în timpul căsătoriei se prezumă proprietate comună în devălmășie pînă la proba contrară.

b) Proprietatea personală a fiecăruia dintre soți

Bunurile care au aparținut soților înainte de încheierea căsătoriei, precum și cele dobândite de ei în timpul căsătoriei în baza unui contract de donație, prin moștenire sau în alt mod cu titlu gratuit, sînt proprietatea exclusivă a soțului căruia i-a aparținut sau care le-a dobîndit.

Bunurile de folosință individuală (îmbrăcăminte, încălțăminte și altele asemenea), cu excepția bijuteriilor și a altor obiecte de lux, sînt bunuri personale ale soțului care le folosește, chiar dacă sînt dobîndite în timpul căsătoriei din contul mijloacelor comune ale soților.

Bunurile fiecăruia dintre soți pot fi declarate proprietate a lor comună dacă se constată că în timpul căsătoriei s-au făcut din mijloacele lor comune investiții care au sporit simțitor valoarea acestor bunuri.

c) Determinarea părților din proprietatea comună a soților în caz de împărțire a bunurilor

În cazul împărțirii bunurilor proprietate comună a soților, părțile lor se consideră egale.

Bunurilor proprietate comună a soților pot fi împărțite atît la divorț, cît și în timpul căsătoriei.

Bunurile dobîndite de către soți în timpul căsătoriei sînt supuse regimului proprietății în devălmășie, adică sunt considerate bunuri comune, **chiar dacă sunt înregistrate pe numele doar unuia dintre soți.**

Dreptul la proprietate în devălmășie se extinde și asupra soțului care nu a avut un venit propriu, fiind ocupat cu gospodăria casnică, cu educația copiilor sau din alte motive temeinice.

Sînt proprietate în devălmășie a soților bunurile care au fost dobîndite din ziua încheierii căsătoriei pînă în ziua încetării acesteia.

Instanța judecătorească este în drept, în baza cererii soțului interesat care nu este vinovat de desfacerea căsătoriei, să declare bunurile dobîndite de către el în perioada cît soții au dus gospodării separate proprietate a acestuia.

Fiecare dintre soți este în drept să dispună (să vîndă) de bunurile comune, acordul celuilalt soț fiind presupus că există, cu excepția bunurilor imobile pentru vînzarea cărora e necesar acordul expres al celuilalt soț.

Unul dintre soți nu poate, fără consimțămîntul expres al celuilalt, să rezilieze contractul de închiriere a spațiului de locuit, să înstrăineze casa sau apartamentul ori să limiteze prin acte juridice dreptul la locuință al celuilalt soț.

Împărțirea proprietății în devălmășie a soților poate fi făcută atît în timpul căsătoriei, cît și după desfacerea ei, la cererea oricărui dintre soți. Proprietatea în devălmășie poate fi împărțită în baza acordului dintre soți, printr-un contract autentificat la notar. În caz de neînțelegere, determinarea cotei-părți a fiecărui soț în proprietatea în devălmășie, precum și împărțirea acesteia în natură, se face pe cale judecătorească.

La împărțirea proprietății în devălmășie, instanța judecătorească, la cererea soților, stabilește bunurile ce urmează să fie transmise fiecăruia dintre ei. Dacă unuia dintre soți îi sînt transmise bunuri care depășesc cota ce-i revine, celuilalt soț i se poate stabili o compensație bănească sau de altă natură.

Bunurile procurate pentru copiii minori (îmbrăcăminte, încălțăminte, rechizite școlare, instrumente muzicale, jucării etc.) se transmit gratuit soțului împreună cu care locuiesc copiii.

Dacă bunurile comune au fost împărțite în timpul căsătoriei, acestea devin bunuri personale ale soților, iar bunurile care nu au fost împărțite, precum și bunurile dobândite ulterior de către soți, sînt proprietate în devălmășie a acestora.

Pentru împărțirea bunurilor proprietate în devălmășie a soților a căror căsătorie a fost desfăcută, se stabilește un termen de prescripție de 3 ani. Prin urmare, oricare dintre soți poate cere partajarea bunurilor și după divorț, dar într-un termen de 3 ani de la rămînerea definitivă a hotărîrii de divorț.

La împărțirea proprietății în devălmășie a soților și determinarea cotelor-părți din aceasta, părțile soților sînt considerate egale dacă contractul matrimonial nu prevede altfel.

Instanța judecătorească este în drept să diferențieze cotele-părți în proprietatea în devălmășie a soților, tinînd cont de interesele unuia dintre soți și/sau de interesele copiilor minori.

La împărțirea proprietății în devălmășie a soților, datoriile comune se împart între ei proporțional cotelor-părți ce le-au fost repartizate.

La stabilirea pensiei de întreținere, se ține cont de situația materială și familială a soților (foștilor soți), de alte circumstanțe importante.

Instanța judecătorească este în drept să-l elibereze pe unul dintre soți (fostul soț) de obligația de întreținere sau să limiteze această obligație la un anumit termen dacă:

a) incapacitatea de muncă a soțului (fostului soț) inapt de muncă, care necesită sprijin material, este rezultatul abuzului de băuturi alcoolice sau substanțe stupefiante ori al unei infracțiuni premeditate;

b) soțul (fostul soț) care necesită sprijin material a avut o comportare amorală în familie;

c) soții (foștii soți) s-au aflat în relații de căsătorie cel mult 5 ani;

d) s-a dovedit, pe cale judecătorească, că căsătoria a fost desfăcută din vina fostului soț care necesită sprijin material.

d) Contractul matrimonial

Contractul matrimonial este un contract încheiat benevol de persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți, în care se stabilesc drepturile și obligațiile patrimoniale (care pot fi evaluate în bani) ale acestora în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia.

Contractul matrimonial...

- poate fi încheiat pînă la înregistrarea căsătoriei sau, în orice moment, în timpul căsătoriei;
- fiind încheiat pînă la înregistrarea căsătoriei, intră în vigoare la data înregistrării acesteia;
- se încheie în formă scrisă și se autentifică notarial. Nerespectarea acestor condiții face ca contractul să fie nul;
- poate stabili că toate bunurile dobîndite de fiecare dintre soți în timpul căsătoriei sînt proprietate personală a soțului care le-a dobîndit;
- poate conține drepturi și obligații de întreținere reciprocă, felul în care fiecare dintre soți participă la veniturile obținute de fiecare dintre ei și la cheltuielile comune, bunurile ce vor fi transmise fiecăruia dintre soți în caz de împărțire a acestora;
- poate conține sancțiuni patrimoniale pentru soțul vinovat de desfacerea căsătoriei;
- poate fi modificat sau anulat în orice moment, în baza acordului dintre soți. Acordul privind modificarea sau anularea contractului matrimonial se întocmește în scris și se autentifică la notar.

14. PROCEDURA DE DECĂDERE DIN DREPTURILE PĂRINTEȘTI

Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sînt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat.

Conflictele dintre părinți privind educația și instruirea copiilor se soluționează de către autoritatea tutelară, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța de judecată.

Domiciliul copilului care nu a atins vîrsta de 14 ani se stabilește prin acordul părinților. Dacă un asemenea acord lipsește, iar copilul a atins vîrsta de 10 ani, domiciliul acestuia se stabilește de instanța judecătorească, ținîndu-se cont de interesele și părerea copilului. În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vîrsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile dintre fiecare părinte în parte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.).

La stabilirea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare (Direcția Protecției Drepturilor Copilului) în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți.

Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, doar dacă comportamentul părintelui nu este în interesul copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică.

Atenție! Părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil.

Conflictele apărute se soluționează de autoritatea tutelară (Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului),
iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța judecătorească,
care va emite hotărîrea respectivă.

Părinții pot fi decăzuți din drepturile părintești dacă:

- nu-și exercită obligațiile lor părintești, nu achită plata pensiei de întreținere;
- refuză să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă (de exemplu, de la grădiniță, de la școală), dintr-o instituție de asistență socială;
- fac abuz de drepturile părintești;
- se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului;
- prin comportare imorală, influențează negativ asupra copilului;
- suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie;
- au săvîrșit infracțiuni contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului;
- în alte cazuri cînd aceasta o cer interesele copilului.

Atenție! Decăderea din drepturile părintești are loc numai pe cale judecătorească și poate fi cerută de celălalt părinte, tutorele copilului, autoritatea tutelară sau procurorul.

Trebuie să știi că...

- copilul ai cărui părinți (unul dintre ei) sînt decăzuți din drepturile părintești are dreptul să locuiască în locuința părinților săi și să-i moștenească pe aceștia;
- părinții decăzuți din drepturile părintești pot avea întâlniri cu copilul lor numai cu permisiunea autorității tutelare. Aceste întâlniri nu se permit dacă ele pot cauza daune dezvoltării lui fizice sau intelectuale, este evident că părinții nu sînt capabili de aceste întâlniri, contravin intereselor copilului sau dacă copilul, în timpul ședințelor de judecată, a avut obiecții serioase privind contactul cu părinții decăzuți din drepturi;

Atenție! Părinții pot recăpăta drepturile asupra copilului dacă au dispărut împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi și dacă acest lucru este în interesul copilului.

Persoana care dorește restabilirea drepturilor sale părintești trebuie să depună o cerere în instanța judecătorească.

La acest proces participă obligatoriu autoritatea tutelară.

Restabilirea în drepturile părintești față de copilul care a atins vîrsta de 10 ani se acceptă ținîndu-se cont de părerea copilului.

15. INIȚIEREA UNEI PROCEDURI PENALE/CONTRAVENȚIONALE ÎMPOTRIVA AGRESORULUI

Dacă sunteți victimă a violenței sau sunteți amenințată cu o asemenea violență, sau fie că a fost săvîrșită orice infracțiune împotriva dumneavoastră și vreți să trageți agresorul la răspundere penală/administrativ-contravențională noi vă propunem suportul nostru pentru apărarea drepturilor dumneavoastră.

1. Scrieți o plîngere la Comisariatul de poliție de la locul unde a fost săvîrșită fapta de violență în familie. Plîngerea trebuie să fie în două exemplare.

Atenție! Cereți colaboratorului de poliție căruia îi prezentați plîngerea să o înregistreze.

Un exemplar al plîngerii îl depuneți la comisariatul de poliție, iar celălalt rămîne la dumneavoastră.

Cereți ca și pe exemplarul care rămîne la dumneavoastră să fie aplicat numărul și data de înregistrare a plîngerii.

Acest lucru dovedește că ați depus această plîngere la poliție.

Plîngerea trebuie să conțină următoarele:

- Numele, prenumele, calitatea și domiciliul persoanei care scrie plîngerea;
- Date cu privire la locul săvîrșirii infracțiunii/contravenției;
- Date cu privire la ora săvîrșirii infracțiunii/contravenției;
- Date cu privire la identitatea și locul de trai al agresorului;
- Date despre consecințele infracțiunii/contravenției;
- Date despre martorii infracțiunii/contravenției;

- Adresarea către organul de poliție de a iniția acțiunea penală/contravențional administrativă împotriva agresorului, precum și tragerea acestuia la răspundere.

Puteți scrie și depune plîngerea personal sau prin reprezentant împuternicit de dumneavoastră prin procură întocmită la notar. Plîngerea făcută oral se consemnează într-un proces-verbal semnat de către persoana care declară plîngerea și de organul de urmărire penală. Plîngerea poate fi făcută și de către unul dintre soți pentru celălalt soț sau de către copilul major pentru părinți.

Atenție! Depunerea plîngerii la organul de poliție pentru tragere la răspundere a agresorului, precum și depunerea cererii în vederea desfacerii căsătoriei nu vă împiedică să depuneți concomitent și o cerere de eliberare a ordonanței de protecție.

- 2. Relatați colaboratorilor de poliție sau procurorului despre cele întâmplate.** De asemenea, numiți martorii actelor de violență, instituția medicală la care vați adresat pentru a constata leziunile corporale pricinuite prin săvîrșirea actelor de violență, citiți cu atenție toate explicațiile și procesele-verbale scrise de colaboratorii de poliție din spusele tale și semnează-le doar după ce le-ați citit cu atenție. Dacă credeți că în aceste acte informația nu corespunde celor menționate de dumneavoastră, spune acest lucru poliției sau procurorului. Doar după ce această informație a fost corectată, semnați-le.
- 3. Cereți colaboratorilor de poliție să vă dea îndreptare pentru efectuarea expertizei medico-legale.** Puteți să mergeți însă și fără îndreptare la Centrul de Medicină Legală (str. Corolenco 8, mun. Chișinău).

Atenție! Dacă din cauza leziunilor corporale cauzate în rezultatul actelor de violență ați fost nevoită să urmați tratament medical sau să lipsiți de la lucru, precum și în cazul în care agresorul va distruge bunuri în timpul urmăririi penale sau judecării cauzei de către instanța judecătorească, aveți dreptul să începeți **o acțiune civilă pentru repararea prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență sănătății, proprietății și demnității dumneavoastră.** Acțiunea civilă poate fi intentată și separat și după finalizarea procesului penal în cauză.

- 4. Prezentați colaboratorului de poliție certificatul medical** care demonstrează existența vătămărilor corporale. Aduceți-le la cunoștință numele și adresele martorilor.

Ce puteți face dacă vi s-a refuzat primirea plîngerii?

Organul de urmărire penală este obligat să primească plîngerile cu privire la săvîrșirea de infracțiuni, chiar și atunci cînd fapta săvîrșită nu este de competența lui. Persoanei care depune plîngere i se eliberează imediat un certificat despre acest fapt, indicîndu-se persoana care a primit plîngerea și timpul cînd aceasta a fost înregistrată.

Refuzul organului de urmărire penală poate fi atacat imediat la judecătorul de instrucție din cadrul judecătoriei din sectorul respectiv al organului de urmărire penală în termen de 5 zile de la momentul primirii refuzului.

16. MĂSURILE DE PROTECȚIE ÎN CAZURI DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

a) Noțiunea de violență în familie

Violența în familie este orice acțiune fizică sau verbală săvîrșită intenționat de către un membru de familie împotriva altui membru, care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material, precum și împiedicarea femeii să-și exercite drepturile și libertățile fundamentale.

b) Ajutorul medical

După ajutor medical vă puteți adresa în orice punct medical, spital de urgență, policlinică. Este de dorit să fiți consultată de un medic imediat ce ați fost agresată fizic.

Povestiți medicului cum ați fost agresată, cine v-a agresat și unde. Arătați-i toate vătămările corporale și spuneți-i unde simțiți dureri. Toate aceste date vor fi scrise în cartea dumneavoastră medicală, informație care ulterior va putea fi folosită **drept dovadă a vinovăției agresorului** împreună cu raportul de expertiză medico-legală.

Fiți atentă, convingeți-vă că medicul a descris corect locul vătămărilor corporale, mărimea acestora, termenul în care s-au format, modul în care le-ați căpătat.

Dacă este necesar, medicul vă va prescrie un tratament. Neapărat trebuie să primiți un certificat care să demonstreze faptul că v-ați adresat la medic pentru constatarea leziunilor corporale. În certificat trebuie să fie indicat următoarele:

- numărul cărții medicale;
- data la care v-ați adresat;
- numele și prenumele medicului;
- ștampila spitalului sau a policlinicii.

Este foarte **important** să faceți expertiza medico-legală (**Centrul de Medicină Legală, str. Corolenco 8, mun. Chișinău**), deoarece experții medico-legali determină și argumentează în scris gradul vătămărilor cauzate victimelor, care ulterior vor fi utilizate în proces în calitate de dovezi.

Toate celelalte certificate medicale sunt considerate drept dovezi ale agresiunii doar dacă sunt prezentate împreună cu raportul de expertiză medico-legală, care este unica probă admisă de judecător care dovedește că loviturile ar fi putut cauza leziunile corporale constatate în circumstanțele descrise de victimă, precum și gravitatea leziunilor corporale.

Pentru a putea face expertiza medico-legală vă puteți adresa personal la Centrul de Medicină Legală, dar puteți primi și o îndreptare de la poliție, procuratură, instanță de judecată în acest sens.

c) Subiecții violenței în familie

În cazul locuirii împreună subiecte ale violenței în familie sunt persoanele aflate în relații de căsătorie, de divorț, de concubinaj, de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală, soții rudelor, alte persoane întreținute de acestea.

În cazul locuirii separate subiecte ale violenței în familie sunt persoanele aflate în relații de căsătorie, copiii lor, inclusiv cei adoptivi, cei născuți în afara căsătoriei, cei aflați sub tutelă sau curatelă, alte persoane aflate la întreținerea acestora.

d) Ordonanța de protecție-măsură de protecție stabilită de lege

Cererea despre săvârșirea actelor de violență în familie se depune la instanța judecătorească, la organul de poliție sau la organul de asistență socială. Dacă cererea este depusă la organul de poliție sau la organul de asistență socială, această va fi ulterior transmisă instanței de judecată.

Instanța de judecată emite în 24 de ore de la primirea cererii o ordonanță de protecție prin care poate oferi protecție victimei, aplicând agresorului următoarele măsuri:

- Obligarea acestuia de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
- Obligarea de a sta departe de locul aflării victimei;
- Obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea;
- Interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei;
- Obligarea, pînă la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
- Obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate;
- Limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
- Obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța judecătorească ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei;
- Stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;
- Interzicerea de a păstra și purta armă.

e) Termenul de aplicare a măsurilor de protecție

Măsurile de protecție se aplică pe un termen de pînă la **3 luni**. Ele încetează odată cu dispariția pericolului care a determinat luarea acestor măsuri și pot fi prelungite în cazul unei cereri

repetate sau al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție. Responsabilitatea de a informa agresorul despre ordonanța de protecție și de a o aplica revine inspectorului de sector în comun cu asistentul social.

17. MODELE DE CERERI DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ

f) Cerere de desfacere a căsătoriei, stabilire a domiciliului copilului, partaj, stabilire a pensiei de întreținere pentru copilul minor, revenire la numele avut anterior căsătoriei

Către Președintele Judecătorei _____

Reclamant: _____

Domiciliu: _____

Telefon: _____

Pîrît: _____

Domiciliu: _____

Cerere de chemare în judecată

Prin prezenta, eu, subsemnata, chem în judecată pe soțul meu _____ pentru divorț, urmînd ca pe baza probelor ce vor fi administrate instanța să hotărască:

1. În baza art.37 Codul Familiei desfacerea căsătoriei înregistrată sub numărul _____ din _____ la Pretura _____ din vina pîrîtului.
2. În baza art. 63 C.F. să-mi fie încredințat spre creștere și educare copilul minor _____, născut la data de _____, conform certificatului de naștere nr. _____, înregistrat la Pretura _____.
3. În baza art. 75 C.F. obligarea pîrîtului să contribuie la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor.
4. În baza art. 25 C.F. împărțirea bunurilor comune dobîndite în timpul căsătoriei.
5. În baza art. 25 alin. 3, C.F. să-mi fie recunoscut mie și copiilor mei minori dreptul de abitație în casa din s. _____ unde am eu și copii domiciliul.
6. În baza art. 17 alin.4 C.F. să reluăm numele avute înainte de căsătorie.
7. În baza art. 85 C.P.C. să fiu scutită de plata taxei de stat (în cazul în care sunteți invalid sau șomer).
8. Rog ca pîrîtul să fie obligat la plata cheltuielilor de judecată pe care le voi face cu acest proces.

Motivele acțiunii:

În fapt, ne-am căsătorit la data de _____, iar din căsătorie au rezultat _____ copii _____. Încă de la începutul căsătoriei am fost agresată fizic și psihologic de către soțul meu, însă am considerat că în timp el se va schimba, eu dorind să păstrez familia și depunînd orice efort pentru a avea o familie normală. Însă acum conviețuirea cu soțul meu a devenit imposibilă

atît pentru mine, cît și pentru copiii mei. Soțul meu este foarte agresiv, agresîndu-mă fizic pe mine și pe copii. Starea lui de agresivitate se agravează și mai mult, în special cînd consumă băuturi alcoolice, iar el le consumă foarte des. Soțul meu a fost pedepsit contravențional de _____ pentru aplicarea leziunilor corporale.

Soțul meu nu participă la întreținerea și educarea copiilor noștri minori, de creșterea și îngrijirea acestora mă ocup doar eu.

Prin urmare, raporturile dintre noi doi sunt grav și iremediabil vătămăte încît continuarea căsătoriei este vădit imposibilă.

În drept, îmi întemeiez acțiunea pe dispozițiile art.37, 63, 75, 25, 17 C.F.

Pentru dovedirea acțiunii voi face uz de proba cu acte și proba cu următorii martori (aici se va scrie numele și adresele martorilor):

-

Anexez la prezenta acțiune, pe care o depun în două exemplare, unul pentru instanță și unul pentru pîrît, următoarele acte:

- Certificatul de căsătorie;
- Copia certificatului de naștere a copilului minor;
- Copia titlului de proprietate (contract de vânzare-cumpărare, certificat de privatizare)/Copia contractului de închiriere;
- Copia buletinului de identitate;
- Copia raportului de expertiză medico-legală;
- Copia certificatului de salariu;
- Lista cu bunuri pentru partaj;
- Copia raportului de examinare psihologică;
- Copia chitanței cu privire la plata taxei de stat.

Data depunerii _____

Semnătura _____

g) Cerere de chemare în judecată pentru stabilirea pensiei de întreținere pentru copilul minor

Către Președintele Judecătoriei _____

Reclamant: _____

Domiciliu: _____

Telefon: _____

Pîrît: _____

Domiciliu: _____

Cerere de chemare în judecată

pentru obligarea la plata pensiei de întreținere pentru copilul minor

Prin prezenta eu, subsemnata, rog instanța de judecată ca în baza probelor ce vor fi administrate:

1. Să-mi fie încredințat spre creștere și educare copilul nostru minor _____.
2. Să-l oblige pe pîrît la plata pensiei de întreținere pentru copilul minor în $\frac{1}{4}$ din salariul pîrîtilui (sau suma fixă de _____ lei pe lună, atunci cînd nu are venituri stabile).
3. Să-l oblige pe pîrît la plata tuturor cheltuielilor de judecată pe care le voi face cu acest proces.

Motivele acțiunii:

În fapt, eu și pîrîtul, _____, nu suntem căsătoriți (sau am divorțat la data de _____), dar am locuit împreună încă din _____, din relația noastră de concubinaj a rezultat un copil, _____, născut la data de _____.

Pîrîtul mă agresează psihologic în mod continuu, mă umilește și mă jignește, și nu participă la întreținerea copilului nostru minor.

Prin urmare relațiile dintre noi doi sunt grav și iremediabil vătămăte și din această cauză am hotărît să plec de la el împreună cu copilul. Starea mea financiară însă este precară, eu fiind angajată în calitate de _____, avînd un salariu doar de _____ pe lună.

Așadar, rog instanța să-l oblige pe pîrît la plata pensiei de întreținere pentru copilul minor în valoare de $\frac{1}{4}$ din salariul lui (sau suma fixă de _____ lei).

În drept, îmi întemeiez acțiunea pe dispozițiile pe art. 63, art. 75 C.F.

Anexez la prezenta acțiune, pe care o depun în dublu exemplar, unul pentru instanță și unul pentru pîrît, următoarele acte:

- Copia certificatului de naștere a copilului;
- Copia buletinului meu de identitate;
- Copia certificatului de salariu (sau certificat de șomer).

Data depunerii: _____

Semnătura: _____

h) Cerere de chemare în judecată pentru decăderea din drepturile părintești

Către Președintele Judecătorei _____
Reclamant: _____
Domiciliu: _____
Telefon: _____
Intervenient: Direcția pentru Protecția
Drepturilor Copilului
Pîrît: _____
Domiciliu: _____
Telefon: _____

Cerere de chemare în judecată pentru decăderea din drepturile părintești

Prin prezenta, eu, subsemnata, rog instanța de judecată:

1. Să îl decadă pe pîrît din drepturile părintești vis-a-vis de copilul nostru comun minor _____, născut la _____.
2. Rog să introducă ca intervenient Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului din or. _____
3. Să-l oblige pe pîrît la plata tuturor cheltuielilor de judecată pe care le voi avea cu acest proces.

În fapt, eu și pîrîtul _____ am divorțat la data _____, din această relație a rezultat copilul nostru comun _____.

Pîrîtul nu participă la întreținerea și educarea copilului nostru minor, neaducînd nici un aport financiar sau educativ vis-a-vis de copilul nostru. În cadrul procesului de divorț fostul meu soț a declarat că va participa la întreținerea copilului nostru benevol fără a fi necesară stabilirea unei pensii de întreținere pentru copil, însă nu a făcut-o niciodată (sau pensia de întreținere a fost stabilită prin hotărîre judecătorească, însă acesta nu o plătește). Ba mai mult, el ne vizitează din cînd în cînd, fiind în stare de ebrietate, agresîndu-ne verbal și făcîndu-ne scandal, avînd o influență negativă asupra mea și a copilului, atît eu, cît și copilul meu suntem într-o permanentă stare de frică față de el.

Luînd în considerație faptele expuse mai sus, rog instanța de judecată să-l decadă pe pîrît din drepturile părintești, dat fiind faptul că nu își îndeplinește obligațiile de părinte, ci chiar mai mult e un factor continuu de stres și pericol grav pentru mine și copil și influențează negativ dezvoltarea acestuia.

În drept, îmi întemeiez pretențiile pe art. 51, 53 alin.4, 60, 62, 63, 67 lit.b, e, f, h, art. 68 C.F.

Prezenta cerere o depun în trei exemplare, unul pentru instanță, unul pentru pîrît și unul pentru intervenient, precum și copii de pe următoarele acte care susțin această acțiune:

- Copia certificatului de naștere a copilului;
- Copia certificatului de divorț;
- Copia hotărîrii judecătorești de divorț;
- Copia buletinului meu de identitate.

Prezenta acțiune o voi susține și cu proba cu martori, chemînd în judecată următorii martori:

1. _____, domiciliat/ă _____
2. _____, domiciliat/ă _____

Data depunerii: _____

Semnătura: _____

i) Cerere de chemare în judecată pentru partajarea averii comune

Către Președintele Judecătorei _____

Reclamant: _____

Domiciliu: _____

Telefon: _____

Pîrît: _____

Domiciliu: _____

Cerere de chemare în judecată pentru partajul averii comune

Prin prezenta, eu, subsemnata, chem în judecată pe soțul meu, _____, pentru partajul averii comune dobândite în timpul căsătoriei, urmînd ca pe baza probelor ce vor fi administrate instanța să hotărască:

1. În baza art.25, art.26 C.F. partajarea bunurilor mobile și imobile dobîndite în timpul căsătoriei:
 - a) Casa din _____ și terenul aferent.
 - b) Bunurile mobile prevăzute în lista cu bunuri imobile anexată la aceasta cerere.
2. Rog ca pîrîtul să fie obligat la plata cheltuielilor de judecată pe care le voi face cu acest proces.

Motivele acțiunii:

În fapt, ne-am căsătorit la data de _____, iar din căsătorie au rezultat doi copii _____, care deja sunt majori. Încă de la începutul căsătoriei am fost agresată fizic și psihologic de către pîrît și de aceea am divorțat la data de _____ (sau sunt în proces de divorț cu pîrîtul).

Prin urmare, prin prezenta cerere rog instanța de judecată să-mi atribuie ½ cotă-parte din imobilul pe care l-am procurat în timpul căsătoriei (teren și o casă), precum și divizarea în natură a acestui imobil, pentru a-mi putea face curte și intrare separată (anexez la această cerere copia de pe planul-schiță elaborat de către un specialist autorizat cu privire la împărțirea în natură a imobilului în cauză).

La fel, rog instanța să-mi atribuie în natură bunurile mobile prevăzute în lista cu bunuri mobile anexată la prezenta cerere.

În drept, îmi întemeiez acțiunea pe dispozițiile art.25, art.26 C.F., art.371, art.373 Cod Civil.

Pentru dovedirea acțiunii voi face uz de proba cu actele următoare pe care le anexez:

- Copia certificatului de căsătorie sau divorț;
- Copia de pe buletinul de identitate;
- Copia contractului de vânzare-cumpărare sau a certificatului de privatizare;
- Copia de pe planul-schiță de partajare a bunului imobil în natură;
- Lista bunurilor mobile;
- Copia de pe chitanța de plată a taxei de stat.

Data depunerii: _____

Semnătura: _____

j) Cerere de eliberare a ordonanței de protecție

Către Președintele Judecătoriei _____

De la: _____

Domiciliu: _____

Telefon: _____

Demers pentru eliberarea ordonanței de protecție pentru victimele violenței în familie

Prin prezenta, rog să luați măsuri într-un caz grav de violență în familie continuă, pentru a opri abuzul arbitrar de drepturile mele, a copilului meu minor, care constă în violență fizică și psihică parvenită din partea soțului meu, _____, domiciliat (sau cu care mă aflu în proces de divorț) și să dispuneți aplicarea măsurilor de protecție în termen de 24 de ore în conformitate cu cele prevăzute de Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie din 01.03.2007, pentru a mă apăra pe mine și copilul nostru minor, de agresiunea primului.

Rog ca ordonanța de protecție să fie dispusă pentru perioada maximă pentru care legiuitorul a prevăzut-o și anume 3 luni și să fie dispuse următoarele în ordonanța de protecție:

1. Evacuarea soțului meu din locuința comună;
2. Obligarea lui de a sta departe de mine și de copilul nostru minor, instanța să hotărască asupra distanței la care noi vom fi considerați în siguranță;
3. Obligarea acestuia de a nu ne contacta prin nici o metodă;
4. Interzicerea de a vizita locul de trai al meu sau a părinților mei, cât și locul de muncă.

În fapt, eu și _____ ne-am căsătorit la data de _____, din căsătorie a rezultat un copil, _____ (a.n. _____). Soțul meu mă agresează fizic și verbal, însa după cazul din data de _____ când m-a agresat fizic aproape inuman, am hotărât să depun plângere la poliție și să cer eliberarea unei ordonanțe de protecție împotriva lui, plecând de acasă de frica soțului meu, în special și pentru faptul că agresiunile soțului meu influențează negativ dezvoltarea psihică a copilului nostru minor, căruia îi este frică de el.

Așadar, eliberare a ordonanței de protecție este mai mult decât necesară în acest caz, toate faptele descrise mai sus fiind dovedite cu probele anexate la prezenta.

De altfel rog instanța, după eliberarea acestui ordin de protecție să îl expedieze imediat poliției de sector și asistentului social de sector de la locul de trai al soțului pentru supravegherea respectării de către soțul meu a acestui ordin de protecție.

Trăim într-un stat de drept, însă drepturile noastre nu sunt apărate și nici vocile noastre auzite, organele de poliție stau în inacțiune, iar eu și familia mea trăim un continuu coșmar. Un stat trebuie să-și apere cetățenii de cei care sunt antisociali, valorile de bază fiind familia și copilul, care ar trebui să beneficieze de o protecție maximă a drepturilor lor din partea statului, însă în realitate agresorul stă liniștit în libertate, iar eu și copilul meu suntem nevoiți să cerșim protecție, lovindu-ne de indiferența organelor de resort în cauză. Autoritățile publice locale trebuie să intervină în astfel de cazuri pentru a ne proteja, în mod special prin polițistul de sector și asistentul social, care prin atribuțiile profesionale, prevăzute în Legea cu privire la violența în familie sunt obligați să supravegheze și să ia măsuri în cazuri de violență în familie.

Așadar, rog să luați măsuri urgente în vederea asigurării protecției mele și a copilului meu prin eliberarea unei ordonanțe de protecție, menite să ne asigure integritatea fizică și psihică.

Anexez la prezenta:

5. Copia certificatului de naștere a copilului;
6. Copia certificatului de căsătorie;
7. Copia buletinului meu de identitate;
8. Copia de pe raportul de expertiză medico-legală;
9. Certificat de la poliție, care confirmă ultima agresiune a soțului meu din data de _____.

Data depunerii: _____

Semnătura: _____

18. INSTITUȚII ȘI ORGANIZAȚII LA CARE PUTEȚI APELA

Pentru informații și asistență juridică fără plată contactează:

1. A. O. „Europa TIME”, Chisinau, str. Vlaicu Pircalab 42, ap.11, tel. 22 39 78, 079688450
2. *Centrul de Drept Căușeni*, str. Ștefan ce Mare 1/2, tel.: (243) 2-36-80, 2-42-91.
3. *Clinica juridică Bălți*, str. Pușkin 38, Facultatea de Drept, bloc 5, tel. (231) 2-44-79.
4. *Clinica juridică Comrat*, str. Lenin 160, oficiul 8, tel. (298) 2-94-80.
5. *Clinica juridică Cahul*, piața Independenței 1, oficiul 107, tel.(0796) 80-834.
6. *Clinica juridică Tiraspol*, Promuzeul „Octeabrskii”, AOZT „Tirotext”, tel.: (+373533) 2-73-80

AVOCAȚI DE TEREN:

1. Valeriu COVAȘ, Orhei, 0-691-87-883 (mobil); (235) 22 595 (serviciu); (235) 21 8 86 (domiciliu).
2. Grigore DEMIAN, Causeni, 0 243 23 102 (domiciliu); 22 256 (serviciu); 0693-75276 (mobil).
3. Gheorghe ABABII, Drochia, 0 252 44 284 (domiciliu), satul Zgurița, r. Drochia.
4. Svetlana NICHITA, Basarabeasca, 0 795 93971 (mob); (0297) 22 347.
5. Vasile MARTIN, Edineț, 0-691-72246 (mobil); 0 246 22295.
6. Sava BACIU, Cantemir; 0796 16386 (mobil).
7. Vasile MOLOȘAG, Soroca; (230) 22438 (serviciu). 0 7961 4814.
8. Diana SANDULEAC, Bălți, 0690 03963 (mobil).
9. Alexei Țurcanu, Ungheni, tel: (236) 27416, mob: 0671 222 54.
10. Veaceslav Stoianov, tel: 1600 – 373 – 777 – 24205.

Adrese utile ale institutiilor si organizatiilor relevante:

1. Fondul republican de susținere socială a populației:

Fondul republican de susținere socială a populației a fost creat pentru acordare de ajutor material păturilor socialmente vulnerabile ale populației. Mijloacele Fondului republican și ale fondurilor locale se utilizează pentru acordare de ajutor material persoanelor socialmente vulnerabile din rândul pensionarilor (prioritar invalizi, persoane singure și în etate), altor persoane inapte de muncă, familiilor cu copii. Dreptul la obținerea ajutorului material îl au și alte persoane socialmente vulnerabile în cazurile de îmbolnăvire gravă sau aflate în situații excepționale (calamități naturale, dezastre, avarii, conflicte armate, catastrofe ecologice, incendii, epidemii, accidente etc.), pe care nu le pot depăși de sine stătător. Ajutorul material este acordat de către organele Fondului republican de susținere socială a populației și organele fondurilor locale de susținere socială a populației. Fondurile locale acordă cetățenilor care au nevoie de susținere ajutorul material la locul acestora de trai. Pentru a obține ajutorul material, titularul acestui drept se adresează către direcția executivă a fondului de susținere socială a populației de la locul său de trai, prezentând acte și documente justificative.

Contacte : str.Vasile Alecsandri, nr.1 et.VI, MD-2009, mun. Chişinău, Republica Moldova
Tel.: (373 22) 28-61-92.

2. Azilul republican pentru invalizi și pensionari, mun.Chişinău

Azilul republican pentru invalizi și pensionari dispune de 217 paturi. Aici sînt cazate temporar sau permanent persoane somatice, fără susținători legali. Instituția oferă servicii de întreținere completă, asistență medicală și socială.

Contacte : Str. Valea Rădiului 16, or.Chişinău,tel. (373 22) 72-53-77 (anticamera), 72-53-30, 72-53-22, 72-52-98; Fax: 72-36-69.

3. Casa internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete), or. Hîncești.

Casa internat pentru copii cu deficiențe mintale din oraşul Hîncești dispune de 343 de paturi. Tutelatele instituției au vârsta de la patru ani și beneficiază de întreținere completă. Ele sînt cazate temporar.

Contacte :Str. Marinescu nr.16, oraşul Hîncești, tel. (373 0-269) 2-23-62, 2-42-75; Fax: 2-53-91.

4. Casa internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți), or. Orhei.

Casa internat pentru copii cu deficiențe mintale din oraşul Orhei dispune de 332 de paturi. Tutelații instituției au vârsta de la patru ani și beneficiază de întreținere completă. Ei sînt cazați temporar.

Contacte : str. Valeriu Cupcea nr.4, oraşul Orhei, Tel. (373 0-235) 2-88-71; Fax: 2-88-73.

5. Centrul de plasament temporar al copiilor în situații de risc “Azimut”, or.Soroca.

La Centrul de plasament temporar a copiilor în situații de risc „Azimut” din oraşul Soroca sînt cazați pentru o perioadă de pînă la un an, 30 de copii din familii socialmente dezavantajate. Ulterior, în procesul de mediere aceștea sînt ajutați pentru a fi reintegrați în familiile biologice sau în familii extinse.

Contacte : str.Alexandru cel Bun nr.54, oraşul Soroca, Tel. (373 0-230) 3-05-81, 2-25-43.

6. Centrul pentru copii cu cerințe educative speciale “Speranța”, or. Criuleni.

Centrul pentru copii cu cerințe educative speciale „Speranța” este un centru de zi pentru 40 de copii cu dizabilități cu vârste cuprinse între 4-18 ani. Centrul își desfășoară activitatea în baza unui program de terapie educațional-recuperatorie complexă și integrată, inclusiv, terapie cognitivă (instruire curriculară, activități de cunoaștere, consolidare, completare a faptelor, informațiilor, abilităților, competențelor, deprinderilor într-o manieră deosebită de cea a procesului de predare-învățare), kinetoterapia (recuperarea, ameliorarea, dezvoltarea și antrenarea conduitelor perceptiv-motrice, masaj, realizare motrică), psihocorecție (ședințe de corecție, consultanță profesională cu copii și părinții), logopedie (ședințe de corecție, consultanță profesională), terapie ocupațională (formarea deprinderilor de viață cotidiană, cultivarea

deprinderilor pentru muncă), autonomie personală și socială, arteterapie (desen, colaj, modelare), meloterapie (terapia prin muzică), ludoterapie (terapia prin joc).

Contacte: str.Ștefan cel Mare, nr.31, orașul Criuleni, Tel. (373 0-248) 21-8-09, 22-0-29.

7. Centrul de reabilitare și protecție socială a copiilor în situație de risc « Пламъче» din or.Taraclia

Centrul de reabilitare și protecție socială a copiilor în situație de risc « Пламъче» oferă pentru copiii din familiile în situație de risc servicii de sprijin și mediere în relațiile cu părinții și comunitatea. Instituția dispune de 40 de locuri.

Contacte : or. Taraclia, Republica Moldova, tel. (373 0-294) 2-45-94.

8. Asociația Obștească „Refugiul Casa Mărioarei”, Chișinău, sos. Hîncești 4, tel. 022 72 58 61. Casa Mărioarei oferă **gratuit și în regim non-stop următoarele servicii:**

- adăpost de urgență în situații de criză, cazare și hrană pe o perioadă de pînă la 3 luni pentru depășirea perioadei de criză;
- asistență socială (căutarea unui loc de muncă, integrarea în instituțiile școlare a copiilor, etc);
- consiliere/consultanță juridică acordată de un avocat licențiat (întocmirea de cereri de chemare în judecată, demersuri, plîngerii adresate autorităților competente în cazurile violenței în familie, inițierea acțiunilor civile, penale, contravențional-administrative, reprezentarea în instanța de judecată și în fața celorlalte organe de stat competente);
- asistență psihologică (consiliere psihologică individuală, consiliere cu agresorul, consiliere al cuplului și a copiilor. Plus la aceasta, se organizează consiliere cu mai multe victime ale violenței în familie prin crearea de grupuri de suport);
- medierea relațiilor cu partenerul, precum și alți membri ai familiei;
- intermedierea relației victimă - instituții abilitate să intervină în soluționarea problemei.

Instituții și organizații competente într-un caz de violență în familie:

1. Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri 1
Anticamera ministrului: tel.: (22) 26 93 01
Viceministru: tel.: 26 93 01

2. Ministerul Afacerilor Interne, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare 75.

Telefonul de încredere: Unitatea de gardă a MAI: (22) 25-53-46, 25-57-78;

Date de contact ale Comisariatelor de poliție din Republica Moldova:

- Comisariatul general de poliție din mun. Chișinău, tel.: (22) 27-95-95;

- Comisariatul de poliție din sectorul Centru, tel.: 255-523, 27-22-57;
- Comisariatul de poliție din sectorul Buiucani, tel.: 255-527, 74-43-24;
- Comisariatul de poliție din sectorul Botanica, tel.: 255-177, 52-11-00;
- Comisariatul de poliție din sectorul Râșcani, tel.: 255-524, 44-61-00;
- Comisariatul de poliție din sectorul Ciocana, tel.: 255-280, 47-11-53;
- Comisariatul de poliție din Ialoveni, tel.: (268) 2-22-02;
- Comisariatul de poliție din Anenii Noi, tel.: (265) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Criuleni, tel.: (248) 2-29-80, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Strășeni, tel.: (237) 2-29-80, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Dubăsari, tel.: (248) 2-14-01;
- Comisariatul de poliție din mun. Bălți, tel.: (231) 2-00-99;
- Comisariatul de poliție din Rîșcani, tel.: (256) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Glodeni, tel.: (249) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Fălești, tel.: (259) 2-26-33;
- Comisariatul de poliție din Sîngerei, tel.: (262) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Edineț, tel.: (246) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Briceni, tel.: (247) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Dondușeni, tel.: (251) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Ocnîța, tel.: (271) 2-22-02, 2-38-80;
- Comisariatul de poliție din Soroca, tel.: (230) 2-36-02;
- Comisariatul de poliție din Drochia, tel.: (252) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Florești, tel.: (250) 2-15-50;
- Comisariatul de poliție din Sănătăuca, tel.: (266) 2-23-24;
- Comisariatul de poliție din Orhei, tel.: (235) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Rezina, tel.: (254) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Șoldănești, tel.: (272) 2-25-80;
- Comisariatul de poliție din Telenești, tel.: (258) 2-29-80, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Ungheni, tel.: (236) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Nisporeni, tel.: (264) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Călărași, tel.: (244) 2-09-80;
- Comisariatul de poliție din Cahul, tel.: (299) 2-44-88;
- Comisariatul de poliție din Cantemir, tel.: (273) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Tighina, tel.: (232) 2-52-62;
- Comisariatul de poliție din Căușeni, tel.: (243) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Ștefan Vodă, tel.: (242) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Hîncești, tel.: (234) 2-28-80, 2-29-80, 2-42-04;
- Comisariatul de poliție din Leova, tel.: (263) 2-29-80;
- Comisariatul de poliție din Cimișlia, tel.: (241) 2-29-80, 2-22-02, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Basarabeasca, tel.: (267) 2-22-02, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Găgăuzia, tel.: (238) 2-28-74;
- Comisariatul de poliție din Comrat, tel.: (238) 2-29-80, 2-28-80;
- Comisariatul de poliție din Ceadr Lunga, tel.: (261) 2-10-18;
- Comisariatul de poliție din Vulcănești, tel.: (253) 2-29-80;

3. Procuratura Generală a Republicii Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni 26, tel.: (22) 22-50-75.

4. Centrul de Medicină Legală:

- Chișinău, str. Corolenco 8, tel.: 73-82-96, 72-79-33;
- Bălți, str. Decebal 101/V, tel.: (231) 7-04-25;

- Comrat: str. Odessaia 2, tel.: (298) 3-11-40.
- 5. **Dispensarul de Narcologie**, mun. Chișinău, str. I. Pruncul, te.: 29-36-85, 72-78-56;
- 6. **Direcția Municipală Chișinău pentru Protecția Drepturilor Copilului**, str. Al. Vlașcă 3, tel.: 24-27-02;
- 7. Pentru examinarea psihologică a copiilor puteți apela la Centrul de asistență psiho-socială a copilului și familiei „**Amicul**”, mun. Chișinău, str. Calea Ieșilor 61/2, tel.: (22) 75-88-06. Cabinetele "Amicul" în: sectorul Centru (27-68-39), sectorul Buiucani (75-67-87), sectorul Ciocana (48-81-28), Grătiești (54-17-27).
- 8. Pentru eliberarea certificatului de șomer apelați la **Agencia națională pentru ocuparea forței de muncă**, mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri 1, et. VI, bir. 603 sau prin e-mail: anofm@anofm.gov.md

Lista oficiilor teritoriale ale Agenției naționale pentru ocuparea forței de muncă

Nr.	Denumirea agenției	Cod poștal, adresa	Numele, Prenumele directorului	Prefixul, telefoane de contact
1.	AOFM Anenii Noi	6501,or.Anenii Noi, str.31 august, 4	Vicol Maria	(265) 23982 (265) 23495
2.	AOFM Basarabasca	6702, or. Basarabasca, str. K. Marx, 55	Caicî Olga	(297) 22505 (297) 22733
3.	AOFM Briceni	4700,or. Briceni, str.Independenței 3	Muntean Valentina	(247) 22653 (247) 23696
4.	AOFM Cahul	3909, or. Cahul, str. Șt. cel Mare, 15	Dimineț Ludmila	(299) 22186 (299) 21623
5.	AOFM Cantemir	7300, or. Cantemir, str.Trandafirilor, 2	Baba Elena	(273) 22541 (273) 23300
6.	AOFM Călărași	4404, or. Călărași, str.M. Eminescu 19	Diaconov Tamara	(244) 22071 (244) 22371
7.	AOFM Căușeni	4304, or. Căușeni, str. Mateevici, 9	Cernat Vasile	(243) 23055 (243) 23344
8.	AOFM Cimișlia	4100, or. Cimișlia, piața Sfînta Maria, 7	Aramă Tatiana	(241) 23036 (241) 23309
9.	AOFM Criuleni	4801, or. Criuleni, str.31 August 139	Orlov Tatiana	(248) 21450 (248) 22708

10.	AOFM Dondușeni	5102, or. Dondușeni, str. Independenței, 25	Corcimari Larisa	(251) 22489
11.	AOFM Drochia	5202, or. Drochia, bd. Independenței, 15	Zavorotnîi Galina	(252) 22782 (252) 21827
12.	AOFM Dubăsari	4571, r-nul Criuleni, com. Cocieri, str. Renașterii, 58	Micu Vasile	(248) 52870 (248) 52871
13.	AOFM Edineț	4601, or. Edineț, str.M.Eminescu, 24	Celac Rodica	(246) 22779 (246) 24399 (246) 24807 (246) 22344
14.	AOFM Fălești	5902, or. Fălești, str.Șt. cel Mare, 50	Chiruță Ion	(259) 22262 (259) 23330
15.	AOFM Florești	5000, or. Florești, bd. Victoriei, 2	Rusu Iulia	(250) 20134 (250) 22669
16.	AOFM Glodeni	4901, or. Glodeni, str. Suveranității 4	Buza Nicolae	(249) 23360 (249) 23182
17.	AOFM Hîncești	3401, or. Hîncești, str M. Hîncu 123	Vlas Maria	(269) 23961 (269) 23251
18.	AOFM Ialoveni	6800, or. Ialoveni, str. Alx. cel Bun 49	Sert Mihail	(268) 23452 (268) 22109
19.	AOFM Leova	6301, or. Leova, str. Independenței, 3	Meaun Ala	(263) 22046 (263) 22593
20.	AOFM Nisporeni	640, or. Nisporeni, str. Suveranității 2	MușcheiPavel	(264) 23055 (264) 22734
21.	AOFM Ocnîța	7101, or. Ocnîța, str. Independenței 47	Șeludico Valentina	(271) 23760
22.	AOFM Orhei	3505, or. Orhei, str. V. Lupu, 36	Lisu Petru	(235) 21490 (235) 20912 (235) 22407 (235) 27690
23.	AOFM Rezina	6701, or. Rezina, str.27 august, 1	Efremov Eugenia	(254) 23173 (254) 24374

24.	AOFM Rîșcani	5600, or. Rîșcani, str. 31 August 16	Galer Ludmila	(256) 23261 (256) 22004
25.	AOFM Sîngerei	6201, or. Sîngerei, str. Independenței 124	Deleu Valerian	(262) 25102 (262) 23867
26.	AOFM Soroca	3000, or. Soroca, str. Independenței 69	Ciobanu Nina	(230) 22302 (230) 23066
27.	AOFM Strășeni	3701, or. Strășeni, str. .Eminescu, 56	Rodideal Galina	(237) 22620 (237) 23240
28.	AOFM Șoldănești	7201, or. Șoldănești, str. Păcii 8-a	Zgurean Elena	(272) 22454 (272) 24333
29.	AOFM Ștefan Vodă	4201, or. Ștefan Vodă, str. Libertății 1	Orlov Nicolae	(242) 23670 (242) 23537
30.	AOFM Taraclia	7400, or. Taraclia, str. Lenin 167	Dragan Maria	(294) 25382 (294) 25998
31.	AOFM Telenești	5800, or. Telenești, str. Renașterii 69	Codreanu Maria	(258) 25720 (258) 22795
32.	AOFM Ungheni	3603, or. Ungheni, str. Națională 33	Cerempei Alexei	(236) 23280 (236) 23166 (236) 20692 (236) 20633
33.	AOFM Chișinău	2012 mun. Chișinău, str. M. Varlaam 90	Șupac Ala	(22) 226487 (22) 224440 (22) 222492
34.	AOFM mun. Bălți	3100, mun. Bălți, str. Pușchin, 16	Chițac Ilie	(231) 20522 (231) 21254 (231) 23337 (231) 23237 (231) 25280 (231) 52929
35.	AOFM UTA Găgăuzia	3805, or. Comrat, str. Tretiacova 36	Miron Natalia	(298) 24433 (298) 24541

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Publicat de Asociația Avocaților Americani/

Inițiativa pentru Supremația Legii

Prin intermediul finanțării acordate de către

**Agenția Statelor Unite pentru
Dezvoltare Internațională**

Afirmațiile și analizele incluse în textul de față sunt realizate de Asociația Avocaților Americani/Inițiativa pentru Supremația Legii, care este singura responsabilă pentru conținutul său. Comitetul Director al Asociației Avocaților Americani nu a examinat și nici nu a autorizat conținutul documentului. Prin urmare, punctele de vedere exprimate în prezentul text nu trebuie să fie considerate ca reprezentând politica ABA. Mai mult, nimic din prezentul text nu trebuie să fie considerat asistență juridică pentru cazuri particulare și cei care o citească trebuie să solicite astfel de asistență de la propriul jurist. Această publicație a fost posibilă datorită susținerii generoase a poporului american acordată prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), în condițiile Acordului de Cooperare Asociat Nr. 121-A-00-00-00821-00 și ale Acordului Principal de Cooperare Nr. ENI-A-00-00-0003-00. Asociația Avocaților Americani/Inițiativa pentru Supremația Legii este responsabilă pentru conținutul prezentului text care nu reflectă neapărat punctul de vedere al USAID sau al autorităților Statelor Unite.

Datele de contact ale biroului din Moldova a Asociației
Avocaților Americani/Inițiativa pentru Supremația Legii
sunt următoarele:

str. Kogălniceanu 76, etajul 2,
MD-2009, Chișinău, Moldova
Tel.: (37322) 23 89 34, 23 89 35, 23 89 36
Fax: (373 22) 23 48 73
E-mail: office@abaceeli.md